

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 33

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 30 NOEMVRIE 1924

C U P R I N S U L :

- UNITATEA NAȚIONALĂ: Neastâmpărul craiunii .. Redacția
 Simțiri din Basarabia (de la Florești la Soroca) Radu Dragnea
PROBLEME SOCIALE: Din practica sistemului Taylor Flaviu Șolitu
 Jean Jaurès către tinerime H. P. Petrescu
 Idea luptei de clasă Redacția
ACTUALITĂȚI: Problema statisticii românești Dr. S. Manuilă
 Programul Uniunii republicane franceze Horia Trandafir
DISCUȚII LITERARE: Capricii critice (Societatea Scriitorilor români la Cluj) Gh. Bogdan-Duică
ÎNVAȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Ideia universității Petru Ilcuș
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: O anchetă sanitară la un liceu de pe Valea Murășului Dr. Dom. Stanca
REVISTE STREINE: Charles G. Dawes, L'Europe nouvelle, Mercure de France, Revue de l'Université de Bruxelles, Le Revue de France, Revue Hebdomadaire G. VI. R. & Polybe
PROBLEME ECONOMICE: Săptămâna economică Vasile C. Osvadă
 Cronica financiară Vasile Vlaicu
CRONICI DIVERSE: Ultima apărare a Basarabiei. — † Gabriel Fauré, maestrul lui Enescu. — Mișcarea literară. — Csokonai. — Teatru pentru școli. — Brezeanu la Cluj. — Jean Jaurès la Panteonul francez. — Bibliografie.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.

Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghițu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăiana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedințiu Ștefan Metez, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopu, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

Convocare.

Camera de Comerț și Industrie din Cluj își va ține adunarea generală ordinară Duminică în 7 Decembrie 1924 orele 10 în sala de ședințe din palatul propriu (Calea Victoriei No. 5). La aceasta adunare invităm cu toată onoarea pe Dnii membrii ai Camerei și cu considerarea la importanța obiectelor de pertractat îi rugăm să binevoiască a participa necondiționat în număr complet.

Cluj, la 28 Noembrie 1924.

Președinte:
Ing. I. F. Negruțiu.

Ordinea de zi:

1. Raport prezidial.
2. Raport de gestiune.
3. Fixarea bugetului pe anul 1925.
4. Definitivarea șefcontabilului Emil D. Măcelariu.
5. Definitivarea servitorului Alex. Buzan.
6. Raport despre Târgul de Mostre.
7. Raport despre Școala practică de comerț.
8. Chestia căminului de ucenici înființat de Camere (Strada Tunarilor 50).
9. Chestia Intrepozitelor vamale.
10. Eventuale propuneri.

In numărul viitor:

N. Dașcovici: *Politica externă.*
Gh. Bogdan Duică: *Democrațiile moderne.*

Vasile C. Osvadă: *Problema funcționării sub aspectul practic.*

Onisifor Ghițu: *Kulturkampf?*

Șabin Cioranu: *Permanențizarea târgului de mostre.*

Dr. Gh. Popovici: *Puericulturale dela safe.*

Axente Banciu: *Ortografice. Ș. a.*

Mezures de France (1 Nov. 1924)

Exagerările fascismului italian și-au găsit critici întemeiate chiar printre partizanii săi, împotriva guvernului dictatorial al lui Mussolini ridicându-se și cunoscutul istoric Guglielmo Ferrero. O examinare obiectivă a două din caracterele dominante ale fascismului: *misticismul și spiritul revoluționar al fascismului*, dela care pornește puterea lui Mussolini, dar care îi va cauza și căderea ne-o dă *Raoul de Nolva*, președintele Asociației presei străine din Italia. Acțiunea lui M. privită ca o restaurare a ordinii, a moralei, a religiei a fost favorizată de o atmosferă de misticism special pe care la început fascismul a știut să-l cultive, și să-l exalte împotriva adversarilor: socialiștii și comuniștii. În jurul lui Mussolini s'a creat un fel de legendă epică, ca cea în jurul lui Garibaldi. Fascismul are ca obiectiv de a pune viața socială pe o bază unică, guvernul care cere ascultare absolută supușilor săi. Situând însă așa de sus pe șeful său, în afară de unitatea obișnuită, înzestrându-l cu caractere excepționale, făcând din el obiectul unui cult, fascismul a creat acestui șef un teren mai puțin rezistent decât al politicii, unde compromisurile sunt totdeauna posibile. . . . Poți discuta cu cetățenii, nu poți discuta cu cei ce cred orbeste. Un om poate deveni un semi-zeu, dar e mult mai greu ca un semi-zeu să redevină om, fără a se scobori" reharcă cu drept cuvânt Raoul de Nolva.

Bibliografie

A apărut în editura: „Cartea Românească” *Insăllări*, premiata de Academia Română, de M. Lungianu. Prețul 32 Lei.

Opere complete, vol. I de I. Al. Odobescu. Prețul 60 Lei.

Cunoștințe folositoare Seria D. No. 7—9 Locomotiva Ing. A. Casetei. Prețul 9 Lei.

Cunoștințe folositoare Serie C. No. 4. Finlanda de prof. I. Simionescu. Prețul 3 Lei.

În colecția Pagini Alese, *Legende Istorice* de D. Bolintineanu. Prețul 250 Lei.
„*Poezii Populare*” de V. Alexandri. Prețul 250 Lei.

Calendarul Gospodariilor pe 1925 de I. Simionescu Profesor. Prețul 15— Lei.

Cultura Legumelor, ediția II-a de Ilie Morlova. Prețul 40— Lei.

Moldovan croitor
de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

BLĂNURILE

CELE MAI IEFTINE,
ELEGANTE ȘI SOLIDE LA

FRAȚII

MÁRTONFFY

CLUJ, PIATA UNIREI 20

Telefon: 10-25

FABRICA: CALEA TRAIAN

Telefon: 533

Societatea Studenților Bucovineni din Cluj ține o serbare cu prilejul

Aniversării Unirii Bucovinei,

Duminică în 30 Noembrie a. c. în aula prefecturii (Calea Moșilor 1) cu concursul d-nelor Lia Pop, Mimi Nestorescu și Kullibin și a d-lor C. Pavel, I. Bobescu, M. Angelis, St. Braborescu, Săveanu și corul societății. Conferința festivă... de dr. Ion Nandriș. Intrare liberă. — Rugăm punctualitate. Inceputul orele 16. Comitetul.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 30 NOEMVRIE 1924

Anul 1

N-rul 33

EXEMPLARUL 12 LEI

Neastâmpărul creațiunii

Se împlinesc șase ani dela înfăptuirea marelui act al unirii Ardealului cu România liberă. Masele poporului român de dincoace de Carpați, exasperate de secularele înlănțuiri ale puterilor lor de viață, s'au ridicat ca un singur om pentru a pronunța sentința de condamnare veșnică a vechiului regim și a lua hotărîrea eroică de a decreta unitatea națională a tuturor românilor. O dorință fierbinte o animat atunci unanimitatea sufletelor de a trece dela ideie la faptă. Un neastâmpăr de creațiune a prezidat adunarea grandioasă dela 1 Decembrie 1918. Ne formulaserăm concepțiile de viață politică și economică în mod tot mai limpede și mai complect, începând cu cel puțin un secol și jumătate înainte de Alba-Iulia, însă ele rămăseseră aproape în întregime literă moartă, răpîndu-ni-se posibilitățile de a le pune în aplicare.

Alba-Iulia și-a dat un program: acesta nu mai era o ideologie pură, nu cuprîndea numai proteste și dorinți tradiționale. Nu așteptam nimic dela nimeni. A bătut ceasul realizărilor imediate. Un popor hotără în mod suveran de soarta sa, își creea funcțiunile unei vieți de Stat liber, se organiza, trecea pe tărîmul faptelor . . .

* * *

Sufletul ni se umple de mândrie amintîndu-se de avântul poporului nostru în acea zi memorabilă.

Când serbăm aniversarea în veci neuitatei zile din Decembrie 1918, desigur că ne întrebăm asupra cauzelor cari au zădărnicit susținerea aceleiaș atmosfere morale calde și atât de potrivite pentru opera uriașe de creațiune ce trebuia să o ducem până la capăt.

În timpul celor 6 ani s'au introdus multe instituțiuni utile cu cari se poate mândri cultura noastră, s'au realizat progrese importante în atâtea domenii ale vieții publice. Însă în tot ce se face, activitatea noastră nu și-a păstrat ritmul accelerat ce trebuia să

ne îndeplinească o consolidare grabnică și temeinică.

Unde se găsesc cauzele opririi avântului nostru? Căutînd prea mult riscăm să nu le vedem, fiind doar prea apropiate de noi, zilnic ne potîgnim de ele: n'am avut suficientă prevedere și abilitate în a conduce procesul de penetrațiune reciprocă între viața organică a Ardealului și cea a vechiului regat. A jost stînje-nită acea apropiere și contopire pe nesimțite între sufletele locuitorilor celor două coaste ale Carpaților. Colaborarea ce trebuie să ducă la unificarea urgentă și definitivă s'a împotmolit în adversități regretabile . . . Parcă ni s'au frânt aripile și ne-am buimăcit deabinelea în fața busolei ce arată abaterea dela rectilinia fixată la Alba-Iulia. Dacă nu este chiar o abatere, desigur este o încetinire, o zăgăzuire a mersului pe care l-a îndicat Alba-Iulia. Cu părere de rău constatăm spiritul de răceală ce a cuprîns țara pe urma hărțuierilor politice mărunte dintre partidele României ce se întrec în a-și asigura egemonii de exploatare după bunul plac a bogățiilor morale și materiale ce le avem.

* * *

Dar piedecile nu pot fi decât vremelnice. Cine nu-și va da seama în ceasul al unsprezecelea că este o greșală ca atâtea forțe neprețu-te câte ascunde Ardealul, să se trosiască în căutarea pe dibuite de a se pune în valoare? Ardealul are nevoie de liniște să se înzdrăveniască, să se organizeze, să-și pună temelii tari pentru a-și asigura prosperitatea viitoare. Este nu numai în interesul Ardealului, ci al românismului în întregimea sa. Ba mai mult: nu numai că se impune o eliberare a provinciei noastre de sub greutățile de tot felul ce i se fac acum încât de abia se mai poate mișca, ci este necesară o conduită cu totul contrară: să aibe concursul vechiului regat în străduințele de pro-

gres. Factorii de îndrumare ai vechiului regat nu trebuie să piardă o clipă din vedere solicitudinea lor voluntară însă în fond obligatorie pentru necesitățile de aici. Slăbirea unei provincii nu rămâne fără repercursiuni asupra țării întregi. De ice să se mai țină întinsă coarda atîta ani? Care este rațiunea ostilității ce ne supără de atîta vreme?

* * *

A șasea aniversare a unirii, în imboldul ce-l simțim de a ne hrăni cu noi speranțe, ne place a crede că va fi prilej de meditați ne serioasă pentru intelectualitatea României asupra irezonabilei tensiuni a anilor din urmă. Sub bătaia vîfului patimilor, se descurajează, se stînge chiar, elanul cultural și științific. E momentul să facem avertismentul necesar celor cu răspunderile situației, spre a-le deschide ochii asupra realităților.

Să se producă fără zăbavă reconcilierile pentruca, să se reia în toată amploarea activitatea de creație în sensul programului admirabil al Albei-Iulii.

Ni se pare că serbarea comemorativă a unirii este cel mai bun prilej de a ne da seama de tot răul de până aci și a face un efort pe care-l așteaptă toată țara: să ne călcăm pe inimă și unii și alții, să părăsim îndărătnicia de a persista în drumul ce duce pe panta prăpastiei, să ne prîvim din nou cu încredere și să facem realizabilă colaborarea intimă între Ardeal, ca și celelalte provincii, și între vechiul regat. Serbarea nu poate fi complectă, fără a se da expresiune unei asemenea dorințe, fără ca factorii hotărîtori să se lase înduplecați a lua direcția sănătoasă. Altfel serbarea nu poate fi în spiritul programului de creație dela Alba-Iulia. Altfel nu poate fi redemptat neastâmpărul creațiunii, care să transforme stările și să întemeieze o lume nouă mai bună și mai fericită.

REDACȚIA

PROBLEME SOCIALE**DIN PRACTICA SISTEMULUI TAYLOR ¹⁾**

O aplicare importantă a principiilor tayloriste, dezvoltată prin o voință neclintită și un extraordinar simț al realității, sunt uzinele Ford.

Produsele acestor uzine uriașe americane: automobile și tractoare, sunt îndejuns cunoscute publicului românesc, mai cunoscute chiar decât produsele statelor industriale, direct învecinate cu noi.

Această „reclamă“, să-i zicem, a automobilelor Ford, se datorește pe lângă calităților execuției și prețului extrem de redus al desfacerei lor pe piață.

Ambele aceste însușiri sunt rezultatele unei organizări bine studiate și ale unor principii comerciale logice.

Caracterizarea principiilor acestora o face Edward A. Filene enunțând că: „Henry Ford, a câștigat cea mai mare avere a epocii sale, vânzând marfa cea mai bună, cu cel mai mic preț posibil“.

Cum s'a ajuns la aceasta, o descrie chiar Ford, în cartea sa „My Life and my Work“, unde se pot vedea etapele impozante ale carierei sale neobișnuite.

Biografia și dezvoltarea uzinei, precum și aprecierea cărții amintite, le-a grupat într'un interesant studiu dr. inginer F. S. Onderdonk, ²⁾ după care s'a orientat și expunerea ce urmează:

Ford s'a născut la 1863. Spirit inventiv și scrupulos, el se ocupă doi ani, cu experimentarea și studiarea problemei unui automobil cu aburi. Rezultatele ajunse nu au fost mulțumitoare și fu nevoit să abandoneze pe un moment chestiunea.

Totuș revine în curând, construind la 1891 primul său automobil cu benzină, o construcție bine studiată și probată prin experimentele de atelier. Cu cât entuziasm și voință îndârjită lucră, reese și din următoarea caracterizare ce-o face:

„Cine nu e dispus să-și scurgă viața în vreun serviciu subordonat, știe că în momentul când sirena fabricii vestește mulțimii sfârșitul muncii, pentru el începe timpul

1) În numărul 12 al „Societății de maine“ a apărut articolul prim al dlui ing.-profesor Flaviu Șulufiu despre taylorism; astăzi avem noui lămuriri practice. Încurând autorul va publica o lucrare mai întinsă dezvoltând problema, sub titlul *Munca industrială*.

2) *Communiqués pour Bureau et Atelier, publiés par Ernest Krause, Wienne*.

reflexiunilor asupra muncii zilei, încercând mijloace de-a o perfecționa. Nici o muncă ce ne interesează nu e grea și succesul e asigurat. El vine în totdeauna când se lucrează cu destul devotament“.

Ca la oricare inovator, încercările sale s'au izbit de neîncrederea colegilor și superiorilor săi. Persistența și convingerea în viitorul ideilor sale l'au făcut să respingă chiar oferte foarte avantajoase, cari l'ar fi abătut însă din calea sa. Astfel a respins conducerea unei societăți electrice, impunându-i-se între condiții, renunțarea la motor, și imbrățșarea unei ocupații „mai folositoare“.

Mai târziu lucră trei ani ca inginer-șef al unei fabrici de automobile, a cărei organizare rigidă însă nu permitea liberă dezvoltare a planurilor sale.

Eșit de aici, construî câteva automobile pentru curse, cari câștigă cele dintâi premii în viteze.

Renumele câștigat, i-a făcut posibilă înființarea unei societăți pe acțiuni, pentru fabricarea automobilelor, cu un capital de altfel redus. Spiritul său dornic de independență l-a îndemnat să răscumpere succesiv acțiunile rămase în mâinile tovarășilor săi, asigurându-și libertatea completă de acțiune în fabrică.

Această libertate era și necesară, căci planurile sale îndrăznețe, aproape revoluționare, întâmpinau rezistența acționarilor neîncredători.

Când Ford ridică producția la 100 automobile la zi, acționarii începură să fie îngrijorați, ca înaintea unui faliment.

Li se părea imposibilă vinderea unei cantități atât de mari de mașini. La aceasta Ford răspunse că 100 automobile la zi e un număr neînsemnat și că el vrea să producă încurând o mie zilnic.

Acest plan îi și reuși, construind după multe perfecționări, un „automobil pentru popor“ care executat în cantități enorme, a ajuns să aibă un preț redus, putând fi cumpărat și de marele public.

Astfel un automobil Ford, care se vindea la 1905 cu 1000—2000 dolari; se vinde la 1921 numai cu 335. Această reducere enormă aducând totuș un uriaș beneficiu fabricii și lefuri mari muncitorilor, nu se datorește decât spiritului superior

de organizare și de concepție, introdus de Ford.

Iată câteva principii, adevărat americane, descrise în cartea sa: „Un automobil Ford constă din c. a. 5000 piese (împreună cu șuruburi, piulițe, etc.)“. La început montam, clădind automobilul plasat pe dușumeaua atelierului, aducând muncitorii la locul montării; întocmai cum s'ar zidi o casă.

Urgența producției a necesitat elaborarea unor planuri, prin care se evita aglomerarea conturbătoare a muncitorilor. Deci în loc de-a aduce muncitorii la locul montării, am început să transportăm lucrul la locul muncitorilor. La fiecare lucrare avem două principii generale: „Muncitorul să nu facă nici un paș de prisos și să nu fie nevoit să se plece“. Principiile noastre sunt:

1. Unelele și muncitorii sunt a se plasa conform ordinei de montaj, astfel că fiecare piesă să facă drumul cel mai scurt posibil.

2. Să se întrebuințeze transporturi rulante, în așa fel, că muncitorul terminând lucrul să poată depune piesa totdeauna la acel loc care îi e mai convenabil și dacă e posibil forța gravitației să transpoarte piesa la muncitorul următor.

3. Să se aplice bande glisante de montaj, pe cari se vor transporta în distanțe convenite, piesele necesare montajului.“

Vedem dar că montajul sistem vechiu care se aplică în atelierele noastre face mai mult uz de oameni, pe când cel descris de Ford se servește în mare parte de mașini.

Acest sistem realizează o considerabilă economie de brațe muncitorești.

Ford amintește că dacă la actuala producție de automobile, ar aplica tot sistemul învechit al muncii din 1903, ar necesita 200.000 uvrieri. De fapt prin perfecționările introduse, are nevoie numai de 50.000 uvrieri, producând zilnic 4—5.000 automobile.

Această producție uriașă pare și mai impozantă, dacă o comparăm cu producția unei uzine europene. Uzina de automobile Andre-Citröen din Paris, una dintre cele mai mari și mai cunoscute din Europa, produce abia 60 mașini la zi, utilizând un total de 6.000 uvrieri. La uzinele Ford, tot câte 12 uvrieri, fabrică zilnic câte un automobil.

Jean Gontard, atribue această deosebită izbitorie, spiritului mai puțin disciplinat al uvrierului francez, dar în special posibilității mai reduse

JEAN JAURÉS CĂTRE TINERIME

de-a vinde automobile în Franța, de cât în America. Acest fapt îngreunează producția în massă.¹⁾ Cantitativ uzinele europene rămân în inferioritate.

Costul extraordinar de redus al automobilelor Ford, a fost iarăși consecința unui principiu cuminte.

„E mai bine să vindem piese multe cu câștiguri mai mici, decât puține cu câștiguri mari“.

Un caz caracteristic:

La finea unui an beneficiul fabricii Ford fiind cu mult mai mare de cât cel prevăzut, fabrica a ținut de cuviință să restituie cumpărătorilor câte 50 dolari de auto mobil. E lesne de închipuit impresia favorabilă ce-a produs, această neobișnuită hotărâre.

Abstrăgând de la faptul că această dispoziție a urmărit și scopuri de reclamă, ea constituie un act de moderare cuminte. O astfel de uzină se face vrednică de încrederea publicului, care știe că nu i-se cere pentru marfă mai mult, decât minimul necesar.

Care uzină sau casă industrială din România ar avea eroismul unei astfel de hotărâri?

E evident că o dezvoltare atât de rapidă cum e a uzinelor Ford, presupune condiții specifice americane.

În țara marilor industrii și-a milioanele de muncitori, organizarea unei munci în serie cu dimensiuni grandioase, e singura capabilă de concurență.

Totuș principiile atât de logic concepute și cuminte aplicate ale lucrărilor Ford, vor da de gândit și industriașilor noștri.

Ing. Flaviu Șulățiu

¹⁾ „Chez Ford, un ouvrier produit 19 machines par an, alors qu'un ouvrier français, plus rebelle à la Taylorisation, n'en produit pas cinq. Il y a là, évidemment, un écart de production, qui a favorisé l'industrie américaine et lui a permis de se faire une si large place dans le marche mondial, dans nos colonies et jusque chez nous.“

(J. Gontard : Paris au travail, 1923).

52525252525252525252525252

A apărut în editura revistei Societatea de maine l-ului număr al „Bibliotecii sociale și economice“ de sub direcțiunea dlui Ion Clopotel, și anume:

Petru Suci: Probleme ardelenne
(Reforma agrară în Ardeal, Problema orașelor ardelenne, Clasele sociale în Ardeal). **Prețul lei 20.**

Se poate comanda la autor (Turda) și la administrația revistei.

2525252525252525252525252525

Cum? Va fugi pacea vecinic de noi? Strigătele de durere ale oame-nilor, vecinic furioși și vecinic înșe-lați, vor continua să se ridice spre stelele de aur? Capitalele moderne vor urma să fie incendiate de obuze, ca vechiul palat al lui Priam, incendiat de torțe? Nu! nu! Și pe lângă toate sfaturile de a fi cumi-nți pe cari ni le dau aceste grandioase decepții, îndrănesc de a o spune, împreună cu milioane de oameni, că marea pace umană este posibilă acum și că, dacă o vrem, este apropiată.

Puteri nouă lucrează aici; democrația, știința metodică, proletariatul universal solidar. Războiul ajunge mai greu, fiindcă cu guvernele libere ale democrațiilor moderne, ajunge într'acelaș timp primejdia tuturor, prin serviciul universal, crima tuturor, prin sufragiul universal. Războiul ajunge mai greu de purtat, fiindcă știința cuprinde toate popoarele într'o rețea multiplicată, într'o țesătură mai strânsă din zi în zi; prin relațiile, schimburile, convențiile lor; și dacă primul efect al descoperirilor, cari suprimă distanțele este, câteodată, că agravează ofensele (jignirile), ele creiază cu vremea o solidaritate, o familiaritate umană, care face din războiu un atentat monstruos și un fel de suicid colectiv.

În sfârșit, idealul comun, care exaltă și unește pe proletarii tuturor țărilor, îi face mai răsvrățiți (refrac-tari) pe zi ce merge beției război-nice, urilor și rivalităților între națiuni și rase.

Da, după cum istoria a dat ultimul cuvânt Republicei (franceze), atât de adeseori batjocurită și călcată în picioare, va da ultimul cuvânt păcii, atât de des zeflemisită de oameni și de lucruri, atât de des ealcată în picioare de furia evenimentelor și a pasiunilor. Nu vă spun: aceasta este o certitudine hotărâtă. Nu există certitudini în istorie. Știu prea bine cât sunt încă de numeroase în incheieturile națiunilor punctele bolnave, de unde se poate naște, fără de veste, o trecătoare inflamație generală. Dar știu tot atât de bine că există tendințe spre pace, atât de puternice, așa de profunde, așa de esențiale, încât atârnă dela d-v, în urma unei voințe conștiente, hotărâte, neobosite, de a sistemiza aceste tendințe și de a realiza, în sfârșit, paradoxul marii păcii umane, precum au realizat părinții d-v paradoxul marii liber-

tăți republicane. Operă greu de îndeplinit, dar nici de cât operă im-pobilă. *Potolirea prejudecăților și a urilor, alianțele și federalizările din zi în zi mai vaste, convențiile internaționale de ordin economic și social, arbitragiul internațional și desarmarea simultană, uniunea oamenilor în muncă și în lumină: iată ce va fi, tinerilor, cea mai înaltă sportare și cea mai mare glorie a generației ce se ridică.*

Nu, nu vă propun un vis amăgitor; nu vă propun nici un vis, care slăbește energiile. Să nu creadă nici unul din d-v că în perioada încă grea și nesigură, care va precede acordul definitiv al națiunilor, vrem să hazardăm cu speranțele noastre chiar cea mai mică parcelă din siguranța, din demnitatea, din mândria Franței.

Va trebui să o aperi împotriva oricărei amenințări și a oricărei umiliri; e de două ori sfințită pentru noi, mai întâi fiindcă este Franța și mai apoi fiindcă este umană.

Chiar acordul națiunilor în pacea definitivă nu va șterge patriile, cari își vor păstra profunda lor originalitate istorică, funcțiunea lor proprie în opera comună a *umanității reconciliate*. Și dacă nu vrem, pentru a să închidem cartea războiului, ca forța să fi rectificat toate nedreptățile comise de forță, dacă nu înțelegem reparațiunile ca revanșe, știm prea bine că Europa, pătrunsă în sfârșit de virtutea democrației și de spiritul păcii, va ști să găsească *formulele de conciliere*, cari vor elibera pe toți învinșii de servitute și de durerile cari întovărășesc învingerea. Dar mai întâi de toate trebuie să sfășiem cercul de fatalitate, cercul de fier, cercul *urii*, în care revendi-cările, chiar juste fiind, provoacă represalii, cari se laudă a fi represalii, în care războiul se întoarce după războiu într'o mișcare fără de ieșire și fără de sfârșit, în care dreptul și violența, sub aceeaș livrea însăngerată, aproape că nu se deosebesc deolaltă și în care umanitatea cu sufletul sfășiat deplânge victoria justiției aproape tot atât de tare ca și înfrângerea justiției.

Să nu fim acuzați, mai cu seamă, că vrem să scădem și să enervăm curajul. *Unitatea este blestemată dacă — pentru a da probe de curaj — e condamnată să omoare vecinic.* Curajul, astăzi, nu însemnează să me-nții asupra lumii norul mohorât al războiului, nor grozav, care doarme

însă, și de care te poți lăuda întotdeauna că se va descărca asupra altora. *Curajul nu înseamnă a lăsa în mâinile forței soluția conflictelor pe cari le poate rezolva rațiunea; fiindcă curajul este exaltarea omului și aceasta înseamnă abdicarea lui. Curajul, pentru dv. toți, curajul pentru toate zilele, este de a suporta fără de a te încovoia, probele de orice ordin ce ți se pun, probele fizice și morale, pe cari ți le dă cu dărnicie viața. Curajul înseamnă să nu-ți dai voința în brațele hazardului impresiunilor și a forțelor; vrea-să-zică să-ți păstrezi, în oboselile inevitabile, obiceiuința de a lucra și de a acționa. Curajul, în desordinea infinită a vieții, care ne cere tributul din toate părțile, înseamnă să-ți alegi o meserie și să o îndeplinești bine, fie ea orice ar fi; să devii, pe cât îți este cu putință, un tehnician perfect; e să accepți și să pricepi acea lege a specializării muncii, care este condiția acțiunii folositoare și să-ți menajezi, într'aceea, pe seama ta, pe seama spiritului tău, câteva ochiri spre vastitatea lumii și perspective mai întinse. Curajul, vrea-să-zică să fii deodată, oricare ți-ar fi meseria, un practician și un filosof. Curajul înseamnă să-ți înțelegi propria viață, să o precizezi, să o aprofundezi, să o stabilești și să o coordonezi într'aceea a vieții generale. Curajul e să îți supraveghezi cu exactitate mașina de tors sau de țesut, ca să nu se rupă nici un fir și să prepari într'aceea o ordine socială mai vastă și mai frățescă, în care mașina va fi servitoarea comună a lucrătorilor liberați. Curajul constă în a accepta condițiile nouă pe cari le face viața științei și artei, de a culege, de a explora complexitatea aproape infinită a faptelor și a detaliilor, și de a lumina într'aceea această uriașă și complexă realitate cu idei generale, de a o organiza și de a o sălta prin frumuseța sfântă a formelor și a ritmurilor. Curajul e de a-ți stăpâni propriile greșeli, de a suferi, dar de a nu fi copleșit și de a-ți continua drumul. Curajul înseamnă să iubești viața și să privești moartea cu o căutătură liniștită; este a merge spre ideal și a pricepe realitatea; a lucra și a te da în brațele cauzelor mari, fără de a ști ce răsplată păstrează pentru eforturile noastre universul profund, nici dacă rezervă o recompensă oarecare. Curajul înseamnă să cauți adevărul și să-l spui; să nu ajungi sclavul legii minciunii trium-*

fătoare, care trece și să nu te faci ecoul, cu inima ta, cu gura ta și cu mâinile tale, la aplauzele imbecile și la huiduielile fanatice.

Vai! într'adevăr cât de săracă este concepția vieții, cât de scurtă este știința noastră de a trăi, dacă credem,

că — deaflințat odată războiul — vor lipsi ocaziile oamenilor de a-și exercita și de a proba curajul...! ¹⁾

Trad. H. P. Petrescu

¹⁾ V. broșura „Discours à la jeunesse“, Paris, Rieder și Comp.

○○○○○○○○

UNITATEA NAȚIONALĂ

SIMȚIRI DIN BASARABIA

DELA FLOREȘTI LA SOROCA

Eram să mă sufoc într'o atmosferă neromânească, abătută peste Ardeal din timpul de dominație străină, când trebuî să iau drumul Basarabiei, unde tradiția neaoș ortodoxă mă reconfortă pe deplin. Și cu atât mai salvatoare îmi fu călătoria de-o săptămână între Prut și Nistru, cu cât, părăsind un mediu de „luptători“ cu virtutea altora și cu izbitori pe ascuns, descinsei la bravul regiment de infanterie 39, așezat la Florești, ca trupă de acoperire pe Nistru. Convalescența și-a făcut vacul, merg spre însănătoșire, iar din comparațiile care se desprind între sufletul basarabean și o parte dintre intelectualii dela noi, mă conving că n'avam a face cu o mentalitate politică sau cu o altă cultură, ci cu o desfigurare a sufletului românesc, cu o instrăinare de ceea ce este el în toate provinciile țării, — și cu care ne vom ocupa altădată, la locul potrivit.

Deși e târziu din noapte întrebările și răspunsurile, depănarea amintirilor nu mai contenește între mine și Locotenent Colonel D. Antoniu, la care poposesc. Privirea mi se fixează pe brevetul de decorare a colonelului unde stau menționate bătăliile la care a luat parte cu eroism: Calbor, Porumbacu (capturarea de prizonieri), dealul Pleșului la Perșani, și alte localități, unele dintre ele, ca Porumbacu, intrate în istoria Românilor. Pe atunci comanda companie și între subalterni mă număram și eu. Astăzi când noi beneficiem de pe urma păcii, ofițerii dela Florești — și dintr'alte părți asemănătoare, — duc mai departe viața de războiu, mai puțin frontul. Aceeaș cantonare forțată pe unde se nemerește, acelaș prânz sărăcăcios pe mese de brad improvizate, dar, mai ales, aceeaș îngrijorare ca în timpul războiului, căci regimentul dela Florești trebuie să fie în orice moment gata ca să zboare la Nistru. Nu, războiul a încetat numai pentru noi, lumea

civălă; pentru ofițerii activi, trimiși acolo, el își prelungește cu cruzime apăsarea morală. Vorba care se rostește cu atâta ușurință că armata e gata, stă la postul ei de onoare, e adevărată, însă cât îi costă pe cei ce o fac posibilă să fie rostită, nu se poate vedea decât mergând într-o garnizoană ca Florești. Recunoștința noastră, a tuturor, pentru cei ce stau despărțiți de familiile lor de ani întregi, nu poate fi mai mică decât în timpul războiului.

* * *

Cum Florești este un târgușor așezat între Bălți și Soroca, a doua zi plănuiam să vizităm Soroca, oraș care prin numele lui răsunător de amintiri istorice, prin poziția lui de strajă la granița latinității, întotdeauna a exercitat asupra imaginației mele o atracție și o involburare de închipuiri pe care sunt fericit că acum am prilejul să le satisfac, confruntându-le cu realitatea. Mi-aduc aminte de corespondența pe care am purtat-o cu scriitorul basarabean Dimitrie Moruzi, căruia îi ceream dela Iași lămuriri peste lămuriri asupra nordului basarabean. Iată-mă acum pe drumurile lui ispititoare.

Singurul mijloc de transportat la malul Nistrului este poșta zemstvei care până la Soroca schimbă caii odată la Soloneț. Deci cu căruța poștei, lucrată anume ca să poată sui dealurile și să nu se răstoarne la vale, pornim din Florești însoțiți de căpitanul Curpen, unul dintre ofițerii care au dat istoriei noastre aceeași-i lipsea: ocuparea unei capitale, — a Budapestei.

Colindarea stridentă a Crivățului de peste întinderi este acoperită cu zângănitul tocit al clopotului atârnat de capul oiștei, semn de drum lung și a pustiu. Într'adevăr, fie că poșta înclină pe-o coastă, adâncește fundul văci sau se catără semeață pe vărfuri de deal pleșuve, ochiul nu poate face distincție între cer și pământ. Pudra de zăpadă pe care

a risipit-o cu dărnicie acest început de iarnă târzielnică, a uniformizat înfățișarea boltei multiformă cu figurația neregulată a întinderilor de pământ arător. E pustiu, ai senzația stepei și, totuși, nu te mai saturi gustând plăcerile călătoriei peste dealuri și văi continguite, poate ca un revers al vieții orășenești dense, poate din pricina mirajului pe care-l exercită orientul rusesc sau, mai probabil, din simțirea că te afli pe drumurile Basarabiei românești. Nefigurată vorbind, aceste drumuri fac parte integrantă din întregul decor basarabean: ele nu au regularitate, unde sunt anul acesta nu vor mai fi la anul, iar trecătoarea lor existență se datorește faptului că pe-aici nu e piatră, încât lungă și discreta lor desemnare e la voia întâmplării și la bunul plac al cărașurilor. Cu greu le dai de rost, tu, călător strein pe aceste locuri, atât sunt de multe și de întortochiate.

Când pe dreapta, când pe stânga drumului sătesc ce urâm noi, se lasă la depărtări variabile conacurile proprietarilor și arendașilor, cei mai mulți de origine străină. Până la Soloneț trecem prin Chirilovca, sat românesc, după care dăm de Cîrîpău, în dreptul căruia cărașul, desernând spre coasta predominantă a satului, casa cea mai ridicată și cu ținută orășenească, îmi spune că acolo e născut Constantin Stere. Tovarășii mei de drum știu acest amănunt din dese lor călătorii între Florești și Sorooca. Cu toate că ochii îmi sunt împăienjeniți de frig și cu toate că distanța dela casa lui Stere și până la noi este umplută cu sur-albastrul pe care-l țese iarna peste sate, fac ochii mari și îmi potentez memoria ca să-mi rămână bine în minte locul natal al chinuțului basarabean. Nu sunt nici partizan, nici admirator necondiționat al teoreticianului tăranist; dar un sentiment de mângâiere morală mă cuprinde la gândul că neînsotatul intelectual Stere a ieșit din această doznicie și că el a colorat atât de nobil, românește, istoria vitregă a Basarabiei de sub Ruși. Oridecăteori întâlnești astfel de momente în cuprinsul țării noastre te afli în fața unui triumf al umanității peste vitregia condițiilor de viață. Rășinariii lui Goga la o palmă de Sibiu, desigur că nu trezește călătorului emoția pe care o trezește satul Ipătești al copilăriei lui Eminescu.

La Soloneț, unde schimbăm poșta pe care o așteaptă un nou căraș, avem sub privire spectacolul intris-

tător al alcoolismului care, spune colonelul Antoniu, e foarte întins în județ. Întăiu rachiu tare, pe urmă vin, și beția cu greu ia sfârșit. Ce chemare grabnică are aici „Astra“! Numele lui Vasile Goldiș a fost mereu rostit, la Bălți, Florești, Sorooca. Și sunt destui basarabeni care să-i stea într'ajutor, și dintre cei mai de seamă. În casa țaranului din curtea cârciumei, țaran român, aflu pe masă în rusește Biblia și din opera lui Gogol. Zadarnic încerc să mi le vândă mie; țin la ele, ca să aibe în ce ceti iarna. Cazul se mai repetă și la alte case.

Dela Soloneț drumul o ia pe lângă o pădure tăiată, lucru rar între Prut și Nistru, unde, atât în județul Bălți cât și în județul Sorooca, din lipsa lemnului în urma unei adevărate extirpări a pădurilor, casele se încălzesc iarna cu coceni și cu buruieni de pe câmp. În aceste locuri roditoare, unde țărănimia e mulțumită cu improprietărea, e, poate, cea mai mare lipsă a populației.

Căruțele care suie la deal în spre noi ne vestesc apropierea de Sorooca, unde fusese zi de târg. Ajunși la punctul cel mai înalt din spatele orașului, de unde urmează să coborâm aproape drept, avem în față variația de spectacole pe care o sapă Nistru în cotituri fantastice. De unde la Nordul orașului linia Nistrului este trasată drept ca la o voință de om, încât îți poți plimba ochii până la mari depărtări pe cursul potolit al apei, în jos de oraș natura pare că s'a jucat cu malurile lui, dându-le înfățișări ciudate, aducându-le cot la cot și aruncându-le asimetric în dezordine. Cum Sorooca stă de-asupra vadului victorioasă ca o margine de pălărie peste un cap pleșuv, amfiteatrul se aranjează dela sine spectatorului. De pe înălțimile ei, presărate spre vale cu case din loc în loc împrejmuite de vii și pomi, ai ca în palmă malul rusesc, unde populația moldovenească are destule rude dincoace. Și tot așa pe sub deal se întinde orașul în spre Nistru, care, odată cu oprirea întinderii lui, se separă republica sovietică de românism. Puține case cu etaje, dar bogate în grădini largi. Mulți Evrei, ca și în celelalte orașe basarabene. Este și puțină industrie, — două mii de membri la asigurări. Dimineața străzile sunt pline de elevi și eleve. Seara merg la „clubul românesc“ împreună cu fostul prefect averescan D. Iov, după ce, ca unui vechiu prieten, îi vizitez

familia. Politica stăpânește și aici spiritele. Eleganța o țin cismele, motiv pitoresc din Rusia.

Dar sunt nerăbdător până dimineața ca să văd Cetatea de unde stăpânirea Moldovei veghia spre răsărit. Zidită chiar pe malul Nistrului, ea și astăzi face oficiu militar: de pe zidurile ei, unde odinioară se mișcau băgători de seamă parcălabii, soldații și ofițerii știricesc cu ochiul la Rus. Santinela dela intrare, care păzește cele depozitate în pivnițele cetății, îmi spune cu multă părere de rău că în interiorul ei habamii taie caprele și oile evreimii din oraș. De-abea încerc să-mi bnesc regretul meu cu al santinellei, când pe sub bolta intrării, lungă de câțiva metri, se strecoară doi dintre cei pomeniți, cu cuțitele în mână.

— Ii auzi? Au început!... îmi spune soldatul. Fug în spre apa Nistrului ca să nu mai aud și de acolo contemplan nesățios zestrea Moldovei istorice, astăzi în paza dlui ministru Lapedatu, care, dacă nu vrea să facă altceva pentru buna întreținere a cetății — căci absolut nimic nu s'a făcut și nu se face, — cel puțin să interzică ca tocmai ea să fie abatorul evreimei din Sorooca. Pe locurile parcălabilor habamii, — credem că nu este un titlu de onoare pentru Comisia monumentelor istorice. Mai e nevoie să insistăm asupra necesității buneii întreținerii? Dacă Basarabia nu ar legitima întinderea suveranității Statului român cu alte dovezi, Cetatea ar fi cauza suficientă ca să murim sub zidurile ei pentru apărarea și menținerea pe veci a Soroocii.

* * *

Amicul Iov îmi spune că de curând s'a descoperit, într'una din s'ancele care împrejmuesc orașul, o mărturisire romană care pomenește biruințele împăratului Aurelian. Cei competenți au cuvântul. Legată cu cetatea domnitorilor moldoveni și cu statua generalului Poetaș așezată în piața orașului, apoi adăogând că în satele românești din județ, care se țin lanț, e o întreagă populație care nu știe decât moldovenește, fără să vrei te întrebă: ce urme indestructibile a lăsat stăpânirea rusească? Pojghita orășenească și administrativă care, sub tăvălugul unei puternice ofensive de romanizare o poate face să parăie din toate ale ei fibre subrede?

Spiritualicește cu atât mai puțin și-a exercitat Rusia penetrația ei la sate, penetrație care poate fi, însă, seducătoare printre intelectuali. No-

roc că nu prea sunt mulți de origine pur românească, iar corciturile, care abundă în Basarabia, nu pot fi reprezentative naționale de spirit intelectual. Indoiala și se impune mai la fiecare pas.

S'a vorbit atât de mult, din unele cercuri eclesiastice dela noi, asupra pericolului rusesc prin pătrunderea ortodoxismului. Intelectualii basarabeni revoluționari au rupt-o de mult cu cele religioase, iar satele înfățișează, astăzi când s'ujba e numai românească, același aspect religios ca nu știm ce comună din fundul Moldovei, din pădurețele sate ale Munteniei sau din orice sat ardelesc. Iar dacă se invoacă în defavoarea ortodoxiei argumentul înapoierei în care s'ar afla Basarabia, nu numai că pentru reprezentanții bisericii noastre e o dovadă mai mult în favoarea spiritului autentic

ortodox, dar, și pentru noi, laicii, e evident ca lumina zilei că, din acest punct de vedere, Basarabia se află la același grad cu vechiul regat și nu se deosebește decât de regiuni le unde a pătruns protestantismul și catolicismul. Deci să nu i se mai facă Basarabiei o nedreptate pe care n'o merită. Cel mult se poate zice că va mai trebui puțin timp până când românismul pasiv prin ortodoxie, precum a funcționat în toată istoria noastră din cuprinsul neamului, va trece la faza activă, care nici într'alte părți nu datează de multă vreme. Cine știe ce forme superioare de cultură originală rezervă omenirii primitivitatea ortodoxă română! Să nu judecăm nici intereșii, nici grăbiți. Neamul nostru de aici înainte își va spune cuvântul în auzul tuturor.

Radu Dragnea

•••••

ACTUALITĂȚI

PROBLEMA STATISTICEI ROMÂNEȘTI

Guvernul a luat hotărârea să reorganizeze serviciile statistice de pe lângă toate ministerele. A numit o comisiune, în frunte cu d. Gheorghiu, secretarul general dela ministerul de finanțe, care să studieze problema și să dea soluțiuni.

În sine faptul, că problema statisticii a fost încredințată unui om de finanțe, ne dă răspuns la întrebarea: cum înțelege guvernul problema statisticii. Ea este considerată ca o anexă a organizațiilor economice-financiare și servește ca bază pentru evaluările de venituri fiscale pentru ministerul de finanțe. Și aproape nimic mai mult.

Că în străinătatea civilizată, statistica este o știință în sine, că ea servește ca știință auxiliară aproape la toate celalalte științe și că este de suverană în științele sociale și în special în demografie, cu care se confundă pe deantregul, nu are importanță pentru noi?

Aceasta atitudine este totuși în parte justificată. Țara noastră nu se conduce pe baza cunoașterii perfecte a tuturor elementelor, cărora legiuitorii și administratorii ei ar trebui să se adreseze, ci se conduce în baza unui principiu de oportunitate momentană, predominând problema care este mai proeminentă, și nu care este mai importantă. Evident deci că finanțele dictează orice măsură legislativă și administrativă. Ca să nu citez decât un exemplu: or-

ganizarea sanitară se face după indicațiuni financiare, și nu după indicațiuni sanitare.

Între astfel de împrejurări este justificată atitudinea guvernului, de a neglija tot ce nu privește în mod direct finanțele momentane ale țării. Aceasta nu însemnează însă, că finanțele pot fi confundate cu averea națională a țării, care poate fi foarte bine subminată și chiar distrusă printr'o politică de compresiune financiară.

Este însă neîndoios, că în viitor statul va trebui să se bazeze pe principii bine determinate în baza unor studii serioase demografice, economice și naturale, cari vor trebui să înlocuiască legislațiunea speculativă de astăzi, cu o legislațiune impusă de argumente reale, stabilite în mod științific. Într'o astfel de epocă de conștiință, baza tuturor cercetărilor va trebui să fie *partiza statistică* a tuturor fenomenelor publice, pe cari legiuitorul va trebui să le reglementeze.

Și atunci se va impune o organizare urgentă a unui serviciu statistic, care astăzi nu există la noi și care prin munca sa științifică să dea garanție și autoritate lucrărilor sale.

Astăzi oamenii de știință sunt neconsolați, când trebuie să apeleze la statisticele românești. Statisticienii au mâhnirea de a nu putea lucra

din cauza haosului ce domnește de zeci de ani la noi pe acest teren.

Nu e locul aci să facem critica lucrărilor statistice de până acum. Va trebui însă să dispară sistemul, după care s'a lucrat până în prezent.

La universități și în școlile noastre superioare se fac cursuri de statistică. La aceste cursuri arareori se citează date statistice românești, și trebuie să se citeze mereu date statistice din străinătate: din cauza insuficienței datelor românești. —

Când ne cade în mână o publicațiune internațională statistică, răsfoim paginile acestei lucrări cu înfrigurare: dar dacă va fi luată și România în tablourile comparative? Și este a durere pentru noi, că majoritatea statisticelor, cari dau date despre Bulgaria, Chili, Bolivia etc. nu pomenește nimic despre România!

Este deci bine venită ideea organizării statistice, în România. Această organizare să se facă însă după criteriile științifice, cari se respectă în străinătate.

De data aceasta să renunțăm la ideea originalității românești care ne-a dus la o situație delicată și să adoptăm în întregime orice sistem recunoscut ca bun în străinătate. Un sistem bun, aplicat la noi corect, va trebui să se adapteze mediului și va da rezultate, care ne vor scoate din situația umiltoare și păgubitoare, în care ne sbatem acum.

Este de mare importanță crearea unei lucrări statistice generale, pentru întreaga Românie, cuprinzând și provinciile unite. Pentru moment s'ar putea realiza un recensământ general absolut indispensabil, iar ulterior completarea golurilor cu cercetări făcute prin consultarea datelor vechi austriace, rusești și ungurești.

Această muncă este necesară în interesul statului. Și chiar pentru aceasta statul ar trebui să facă sacrificii pentru publicarea astorfel de lucrări documentate, pentru că ele ar servi de bază pentru consolidarea viitoare a țării noastre.

Dr. S. Manuilă

Redacția și administrația revistei
SOCIETATEA DE MAINE

sunt instalate în palatul Camerii de Comerț din Cluj (nrii 115 și 116).
— Ore de birou zilnic 14—16. —

CAPRICII CRITICE

Societatea scriitorilor români va descinde în zilele acestea în Cluj și în alte orașe ardelenesti, ca să fie șezători literare. Ministerul artelor a intervenit ca primăria să se ocupe de primirea lor; o grupă de bărbați reprezentativi, convocați de d. primar la o ședință, au hotărât cum să-i primească pe scriitorii preșidați de d. Mihail Sadoveanu. Au fost de părere că trebuie să se facă bine, frățește, economic, și să se ce ne promis a spune, deci avem a face cu o mișcare locală...

Dar iată că în ziua de 20 Nov. a. c. ne aduce, din nou, altfel de păreri decât ale criticilor: Părerile greșite, care nu pot trece fără a fi examinate.

Dacă *Infrățirea* a avut intenția ca trei coloane ale ei să fie cetite și de oameni cari de obicei nu o cetesc, a reușit. Și eu pot zice: Am cetit! Dar dacă ea crede (Eu cred că nu crede) că în acel interview literar s'au dat „sufletului românesc îndrumări”, s'a înșelat. În cazul întâiu: crezând, trebuia să spună că și ea tot astfel judecă; în cazul al doilea: ne crezând, trebuia să facă rezerve.

Infrățirea este gazetă cotidiană; ea reflectă sau trebuie să reflecteze curente sufletesti (și de altfel) din viața nației; dar oricând, în orice chestie, ea trebuie să aibă și un punct de vedere propriu, precis, călăuzitor, ca să fie gazetă — de orientare. Să nu mă grăbesc, însă; să mă mulțumesc a cere și a-i aștepta părerile șale private la conținutul aceluși interview care de sigur nu a fost nici pe placul d. D. Tomescu.

Părerea mea mi-o spun aici.

Despre literatura românească nouă d. N. Iorga a avut dela început o părere severă, care nu ne obligă însă la renunțarea părerilor noastre, a celorce viețuim și mai viețuim alături în literatură.

Astfel, în 18 Maiu 1903, D-Sa scria despre poezia simbolistă rândurile rămase în *O luptă literară* (1914, p. 7): „În România noastră liberă, în regat, avem trăsuri, primblări, alergări, baluri, gazete, poeți simbolisti, societăți și cluburi pentru ceea ce se numește politică (și e, am spus-o, războiu civil), avem reviste, foarte multe legi și pușcării model”.

Deci: alergări și poeți simbolisti; poeți simbolisti și pușcării model — pe aceeași linie!

Nota, adaosă la cuvintele poeți simbolisti, suna tot atât de sever: „Era și atunci ridicula speță... Unde e inovarea, vă rog?”

O poezie care era și mai este un curent european D-Sale îi părea o ridiculă speță; ceva de care nu poți să nu râzi (căci aceasta este sensul vor-

bei ridicul), de care râzi și fără să vrei. Cine râde, însă, de poezia simbolistă în sine, *an sich*, are *el*, în sine, în *sich*, un defect de esteticism, nu poezia.

Celuire conducea *Sămănătorul*, în care, din domeniul esteticei, niciodată nu a apărut nici o idee nouă; ale cărui câteva idei fuseseră în nuce cuprinse în *Dacia literară* dela 1840 și dezvoltate în alte reviste, ulterioare (cunoscute); și a cărui importanță o da numai faptul că le-a reprezentat consecvent într'un timp, care însuși simția și gândia la fel, producând astfel ecouri ce se auziau bine din toate rândurile generațiilor tinere; celuire, dus de o vedere politică și socială, credea că așa va trebui să fie în veci, că atmosfera de moment se va prelungi departe în atmosferele viitorului, aceluia orice nou i se înfățișa ca un intrus neoportun. Însă noul își alege autonom drumurile și oamenii, și își face loc. Și-a făcut loc! Celce a reușit — nu mai este „ridicul,” nici în literatură!

Dar aici, acum, o apărare amănunțită nu-mi stă în intenții. Aici am jînut să arăt numai cam de când datează aversiunea unui — critic român contra unei poezii, care nu a primit să stea pe loc și într'un singur compartiment (de obicei de clasa a III-a, mai rar de-a II-a, foarte rar de-a I-a), ci s'a diferențiat ca expresie și a altor părți și fețe de cultură românească în curs de evoluție.

Observ, în treacă, că acești noi expresivi au avut, față de literatura tradiționalistă, atitudini perfect loiale: Pentru ei Creangă tot Creangă a fost, ca și pentru Eminescu: ei naționalismele acestuia le-au gustat ca și tradiționalistii; ei ce-a fost *ta ent* au apărât, ca și alți critici. Ei doar' au zis: Voim să fim noi!; nu au preferat: La o parte ceice nu ne sunt asemenea!

Și acum revin la interview.

D-I N. Iorga a vorbit despre Societatea scriitorilor români așa:

„Nu fac parte din societatea scriitorilor români. Anume, pentru că scrisul nu îmi pare ca o profesiune, ci ca o misiune. Și cum Dumnezeu a risipit talent în cine a găsit, mă întreb ce așa putea eu avea comun cu cineva care prin literatura lui încurcă sau corupe? Ce înseamnă a fi scriitor român? A scrie cu talent. Dar întreb iarăși: după ce norme se recunoște talentul? În literatura de astăzi sunt simpli văcsuitori de ghete de deosebite națiuni cari, fiindcă au carajul de a fi indecenti la colțul străzii, trec în rândul noii literaturi. Eu nu le-aș încredința nici măcar încălțăminte. Societatea scriitorilor români îi respinge?... Aici e chestiunea! Și atunci, o societate fără misiune, pentru ce vine la Cluj? Operele se pot citi și la librărie. La librărie nu se poate găsi

personalitate. În câte exemplare o are Societatea scriitorilor români?”

Eliminând tot ce nu privește direct pe scriitorii români, rămân câteva învinuiri, la care ne-am putea opri, dintre care vom alege numai pe cele mai însemnate.

Este o greșală să se afirme că scrisul este numai o misiune, nu și o profesiune.

Misiune înseamnă a scrie, a lumina și a nu cere scrisului tău nimic, afară de — lauri; profesiune înseamnă a și profita de scriere, a încasa un onor, a trăi din scris, deci a culege lauri și bani. Dl N. Iorga nu culege onorare? În ziua în care da *Infrățirii* interviewul fără noroc, d. director al teatrului Bârseanu — lugei nu-i calcula onorarul conform legei teatrelor? Nu-i, deci, și d. N. Iorga — profesionist, măcar din când în când? Și dacă D-Sa este, — și corect și bine face că este! —, pentru ce nu le ar permite și altor scriitori să fie profesioniști? Mai ales la noi, la Români, cari în trecut am văzut mulți scriitori murind de toate boalele, murind prematur, în sărăcie deplină, amărăți că au fost — numai lauriazii ai nației!

Dar laureații — „încurcă ori corup?”

Corup azi mai puțin decât altădată, în trecut: corup pe... corupți; dar aceia cari corup nu sunt în Societatea scriitorilor români, nici nu vin pe la noi. „Încurcă” —?, ce încurcă? O literatură serioasă?, care? aceea care nu poate birui pe încurcători? La noi, astăzi, literatura bună nu se simte încurcată; ea triumfă. Triumfă chiar cea slabă — de ex. în premiile academice ori pe teatru; dar încă cea bună? Deci contrarul este adevărat: Astăzi, grație lucrărilor lui T. Maiorescu, lui C. Gherea, lui N. Iorga însuși și ale altora (Sunt destui!) în publicul românesc au pătruns atâtea criterii estetice și, în special, literare, încât corupția gustului nu mai este cu puțință.

Ori poate-i vorba de „corupția” în forma cea mai nouă, cu care s'a ocupat d. N. Iorga, în forma Kyralinei dlui Istrate? dar aceea nu este literatură românească, ci franceză: de-aceea eu nu voi scrie despre d. Istrate, în discuțiile mele, nici o vorbă și las dlui Sanielevici „gloria” de-a fi scris chiar o broșură proastă despre d. Istrate. Și dacă suntem mulți ceice credem că d. Istrate nu este literat român, pentru ce Societatea scriitorilor români s'ar ocupa de el? Arbitraj?, la ce?, pentru ca să avem încă o senzație inutilă?

Pe astfel de premise cu picioare de nisip se înfige apoi concluzia: „Și atunci, o societate fără misiune pentru

1) În literatura germană întâiu profesionist a fost G. E. Lessing. Numele lui Lessing spune mai mult decât toate observările mele.

ce vine la Cluj? Operele se pot ceti și la librărie". Dar dacă le lași în librărie, pentru ce să oprești pe autori de-a le aduce înșiși, cu misiunea lor; acolo este libertate și respect reciproc; și păcat este numai că societatea încă nu are o activitate massivă.

Dar iată, când ceva din ea se ivește, se găsește omul s'o repeadă — înapoi!

Se pare că ar fi și o cauză obiectivă, ca să o repeadă. Vorba este despre *personalitate*. Atrag atenția asupra împrejurării că acest cuvânt este — foarte primejdios. Trăim tocmai într'o vreme, care se ocupă serios cu sensul personalității, cu esența ei, cu felurile ei, cu efectele ei, cu rostul ei în istorie, în lume. Dacă noțiunea aceasta o luăm în toată importanța ce i-o dau cercetările psihologiei și criticii literare moderne, atunci — în multe opere, de ex. în drama ori în poemul dramatic *Un domn pribeag*, nu putem recunoaște personalitate. Până la personalitate literară, artistică, este — sus, sus de tot. Cunoscându-ne bine pe noi înșine, trebuie să fim foarte prudenți cu cererea de personalități — mari. Aruncați numai odată o privire înapoi, în literatura românească dela 1825 încoace, adevărat într'o epocă de o sută de ani și — numărăți personalitățile: Am avut puține; și câte le-am avut, abia le cunoaștem: Alcătuim mereu, dar nu concentrăm în alcătuirii un fond care să aibă energii de valoare mondială. Și acum încercăm: dar nu am putut sbura până la înălțimile marelui personalități mondiale. Și atunci, pentru ce am cere ca deodată capitala să nască ce într'o sută de ani toată nația încă nu a dat? Este o pretențiune nedreaptă a cere nației genii, când ea nu a putut să dea decât mari talente. De un geniu grăind în limba românească cui nu-i este dor, de mult și mai ales acum?; dar așteptăm, așteptăm, și suntem mulțumiți că avem în față cel puțin talente — reale, răspunzând pozitiv la toate criteriile care stabilesc ce este „talentul“.

Și, totuși, le interzicem intrarea în Cluj și în orașele Ardealului?!

Dacă vor veni, îi vom primi bine; eu le doresc să aibă norocul: de-a ne ceti ce au mai bun, de-a se fi lăpădat pe drum de credința dăunătoare că, dacă-i de „mine“ (versul, povestirea etc.), „eu“ sunt în „orice“ scriu; și a ne ceti din ce au mai bun și mai caracteristic pentru persoana lor, deoarece voim ca publicul să-i cunoască ex ungue; ex ungue leonem!

Iar încolo; Zică oricine ce-o voi; noi să stăm credincioși pe lângă literații vremii de azi, dacă voim — să-i mai avem pe cei de mâine. Credința în ei este de multe feluri: oarbă, șovăitoare, critică: fiecare va avea parte de aceea care i se șede, i se cuvine. Dar a sdruncina credința în *totalul* ei, nu-i drept și cu atât mai puțin de folos.

În discuțiile mele încerc a alege

tot ce cred că este bun în autorii moderni. Nici eu nu știu încă la ce bilanț final complet voi ajunge: Cât bun? cât rău? Dar despre un rezultat sânt sigur depe acum: Noii căutători de valori literare moderne nu sunt decadenți ce încheie o vreme, ci precursori ai celor mai-mari cari sunt: așteptării unor dorințe legitime, îmbogățitorii limbii înfrățite cu expresia ideilor moderne și simțirilor nouă: împlinitorii — făgăduelilor de azi; noile personalități ce vor veni. Nici un capriciu critic, nici-o școală literară veche nu le va împiedeca să vie!*)

G. Bogdan-Duică.

*) În Cuvântul d-lui Argetoianu găesc, într'un articol de d-l Cezar Petrescu, rândurile: „De fapt, niciodată n'am stat mai departe de preocupările culturale. Când

Românii de peste munți erau prigonii de dominația maghiară și amenințați cu desnaționalizarea prin politica școlară a monarhiei, ce avea grija să se sprijine gazele ardelenne, care erau într'adevăr culturale: se trimiteau misionarii cei mai buni ai românismului, care nu erau oamenii cutărui partid, ci cărțile scriitorilor noștri; atunci trăiam o epocă eroică, fiindcă primejdia era imediată și prezentă. Astăzi, gazetele românești din ținuturile eliberate se pustiesc, iar arta românească o reprezintă acolo când d-l Leonard, când d-l Tănase. Societatea scriitorilor români își amână din lună în lună șezătorile, fiindcă ministerul nu poate sprijini scriitorii români, mărgă să-și citească scrierile în câteva orașe bucovinene, ardelenne și banețene, unde descalecarea lor a li și sărbătoare și ar însemna să-și pierdă suflete.“ — Dar în slăbșit ministerul nu a găsit mijloacele necesare!

G. B. D.

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

IDEIA UNIVERSITĂȚII

(Din cauze tehnice de paginaj și îmbulsăală de materie s'a omis în nrul trecut rândurile de mai jos din interesantul articol al dlui prof. P. Ilcuș, rânduri ce trebuiesc intercalate la finele altneatului al doilea din coloana 1, pag. 640.)

Universitatea prezintă și pretinde condițiunea unei voințe libere a cunoașterii. Dar cunoașterea e posibilă numai printr'o inițiativă independentă, având drept scop tocmai această independență, din care, drept urmare, rezultă pentru viața propriă responsabilitate a fiecăruia. În cadrul sferei ei de activitate nu poate recunoaște nici o autoritate. Ca atare, respinge orice autoritate, respectând numai adevărul în infinitele lui forme de manifestare; acel adevăr de toți căutat, dar pe care însă nimeni nu-l posedă în sine, căci el trebuie câștigat prin muncă. Înainte de-a intra în analiza problemei libertății academice (universitare), să precizăm în câteva cuvinte și al doilea punct de vedere al ideii universității, acela, ce pretinde o știință pentru viața reală cu toate necesitățile ei faptice.

Nu sunt puține azi acele glasuri cari aduc întregului sistem de învățământ — inclusive celui universitar — învinuirea, că n'ar satisface în destulă măsură necesitățile practice ale vieții. Se susține din partea acestora că, în sistemul de învățământ de ieri și în bună măsură încă și în cel de azi, forțele de creație ar fi prea mult legate și preocupate de un idealism steril, vânaș după valori fictive, fără să observe și să țină seama de adevăratele valori și necesități ale vieții practice. Se

cheltuiește cel mai mare procent de energie al generației tinere cu preocupări de ordin abstract, câtă vreme numai un procent minimal de energie e pus în posibilitatea de creație a valorilor practice. Cu un cuvânt, învățământul de azi — inclusive cel universitar, — nu pregătește pentru o orientare creatoare în domeniile vieții, nu înzestrează tineretul cu armele necesare în lupta acestei vieți, ci cu un bagaj de idei și cunoștințe din abstracțiunea unei lumi ideale, cari atât lui cât și societății în care trăiește prea puțin îi folosesc.

Concepția „știință pentru știință“, azi nu mai poate fi sau deveni realitate; ea aparține trecutului, a fost un vis al idealismului clasic, ce azi nu mai poate reinvia, căci îi lipsește fondul real. A ne pierde timpul și energiile în atari speculațiuni in-seamnă, a învăța un joc de cuvinte fără conținut și aport real pentru viață. „Nu există ideea ca forța creatoare, ci există materia și faptul ca forța creatoare de valori“. Nu există un scop, o valoare, în sine a unui lucru sau preocupări, căci există numai o valoare, un scop, reflectat, transpus și verificat în realitatea pozitivă. Faptul valorii în sine al unui lucru sau idei e numai aparent și fictiv, căci de fapt tendința lor în ultima analiză e tot exteriorizare, e tot materializare, ori cât de puțin aparentă ar fi ea.

Acestea sunt cele două păreri o-puse, cari stăpănesc într'o măsură oarecare și lumea universității. E ideea: „știință pentru știință“ sau „știință pentru viața reală“, cu toate

necesitățile ei. E lupta între idealism și realism.

Mai nou se tinde spre o nivelare a celor două păreri, la aparență atât de opuse, se tinde spre o sinteză a concepțiilor arătate mai sus.

Ori cât de opuse par ele în forma lor teoretică, de fapt în fond și în aplicarea lor practică cele două direcții sunt mult mai apropiate. Sunt apropiate prin însăși forța lucrurilor, ce nu permite o dedublare atât de pronunțată a uneia și aceleiași realități. E căutarea aceluiaș adevăr, văzut însă din două puncte de vedere opuse și prin două prisme deosebite. Acı zace motivul sintezei, căci ambele urmăresc acelaș scop, descoperirea adevărului, binelui și frumosului în formele lor superioare.

Concepția sintezei, a armoniei, câștigă azi tot mai mult teren, căci în forma aceasta se crede a se putea satisface mai bine atât cerin-

țele și energiile de ordin ideal, cât și cele de ordin practic real, drept rezultat al diferitelor preocupări specifice. E sinteza ce trebuie creată între teorie și practică, bazată una pe cealaltă. Teoria verificată în domeniul realității, în câmpul de experiență al vieții, iar practica la rândul ei susținută și întărită de explicația teoretică, de forța ideei, ce trebuie să-i stea la bază.

Acı pare a se stabili punctul de echilibru între cele două extreme opuse, dându-i-se fiecareia rolul și partea de adevăr ce i se cuvine, înlăturând pericolul de-a cădea dintr'un extrem în altul. E terenul unei activități reale, ce ne ferește atât de exagerațiile idealismului abstract, cât și de exagerațiile realismului dus la extrem ce ne amenință cu materialismul zilelor noastre.

Dr. P. Ilcuș.

○○○●○○○

IDEEA LUPTEI DE CLASĂ

Profesorul universității din München dr. Otto Zwiedineck-Südenhorst a publicat în *Siebenbürgische Deutsches Tageblatt* din Sibiu (nr. 15432 din 6 Noembrie c.) o dare de seamă despre ședința, „societății de politică socială” ținută la sfârșitul lui Septembrie, în Stuttgart. În ședința aceasta *Werner Sombart* a combătut ideea luptei de clasă. Iată ce scrie numitul profesor universitar despre discuțiile urmate cu acel prilej: Printr'un referat strălucit — cred că acesta e în adevăr cel mai nimerit epitheton ornans — a deschis *Werner Sombart* desbaterile asupra acestei teme făcând, cu toate contrazicerile provocate de concepția sa, superfluă vederea, că ceice înțeleg rostul luptei de clasă, nu sunt nici de cum de aceeaș părere în ce privește însemnătatea și consecința acestui element al ideologiei sociale și îndeosebi social-politice moderne.

A fost surprinzător, aș putea spune, chiar izbitor faptul că *Sombart* care în calitate de profesor la Breslau a apărât în mod științific lupta de clasă ca un principiu de explicație istorică — filozofică, de astădată nu s'a mulțămît a tăgădui acestui principiu puțința de a fi susținut cu argumente științifice și de a trage consecința, că nici nu poate fi combătut cu asemenea argumente, ci a recunoscut că împotriva teoriei despre „necesitatea istorică a luptei de clasă”, devenită dogmă la aderenții ei, există o singură armă eficientă: să fie înlocuită această *supersțifiție* cu o credință adevărată, cu credința în Dumnezeu. Pentru observatorul obiectiv nu poate fi nici o îndoială cu privire la faptul, că ideea luptei de clasă — chiar în pretinsa

ei formulare științifică, cum se ivește la Marx, anume că întreagă istoria n'ar fi decât o desfășurare a luptelor de clasă — în valorificarea ei politică trebuie să producă ură, cum a și produs cu prisosință, pe când în realitate iubirea este elementul de legătură între oameni. Este fără îndoială, o înlănțuire logică de idei aceea, care constatând necesitatea iubirii pentru existența unei societăți productive într'o lume de privațiuni, conduce de o parte la afirmarea comunităților întemeiate pe ideea iubirii: familie, profesiune, popor, iar de cealaltă parte la negarea teoriei luptei de clasă, care împinge oamenii la ură.

Dar e cu totul altă întrebare, dacă drumul indicat de *Sombart*, acela al credinței în Dumnezeu este unicul posibil pentru a înlătura nu numai ideea luptei de clasă, ci și lupta însăș, ori dacă este el în genere cel mai ducător la scop. Considerând marea putere a religiunilor mondiale este indiscutabil, că percurgând drumul acesta oamenii vor putea scăpa de osânda luptei de clasă, care există de fapt și natural, că n'a fost tăgăduită nici din partea lui *Sombart*. Cuvântarea plină de efect a conducătorului creștin-național *Andre*, care s'a alăturat cu desăvârșire lui *Sombart*, a răsunit ca o revelație a evangheliei de iubire socială și de mântuire din lupta, care produce ură.

Dar în interesul societății nu ar fi consult să se bizue prea mult numai în eficacitatea acestui contrapond. Nu voim să tragem la îndoială, că credința în Dumnezeu este arma cea mai eficientă contra dominațiunii credinței în mântuire și fericire prin lupta

de clasă, dacă masele comunității de cultură europeană-americană vor fi ținute în credința aceasta sau recâștigate pentru ea. O politică socială trează nu se poate răzîmi însă numai pe aceasta. Cu totul indispensabil este *voluntarismul social-politic*, adecă voința hotărîtă a unității sociale și a nivelării contractelor; nu e permis să renunțăm la năzuința de a obține prin mijloacele muncii pacifice tot ce s'ar putea obține pe calea luptei.

Firește nu trebuie să trecem cu vederea, că o astfel de muncă săvârșită cu însuflețire, dar lipsită de patimi, care s'ar menține în cadrele admise științific ca niște limite posibile, ar avea cu atât mai puține prospecte de succes, cu cât dogma luptei de clasă cuprinde loc mai mult în capetele și inimile oamenilor. Cu toate acestea nu trebuie să ne pierdem credința, că tocmai răspândirea cunoștințelor și orientării asupra relațiilor economice-sociale poate fi o urmă eficientă față de prevalența dogmatică a luptei de clasă. Trebuie însă o operă de educație și lămurire. Oamenii trebuie să învețe a vedea, că economia bunurilor private și a bunurilor capitaliste nu înseamnă numai exploatare, ci și raționalitatea economiei, în primul rând ordinea și finalitatea.

Războiul e tatăl tuturor lucrurilor. Cuvântul acesta e valabil și în lupta din lăuntru noui societăți organizate ca stat, dar de sigur nu în sensul că ar putea fi avantajos pentru progresul cultural al oamenilor, dacă lupta de clasă ar duce la domnia exclusivă a unei singure clase și la decadența tuturor celorlalte. Omenirea, în diferitele ei formațiuni de stat, a progresat în cultură și moravuri, nu prin lupta de clasă, ci cu toate că aceasta i-a mistuit multe puteri. Acest fapt istoric ne îndreptățește să fim optimiști, nu însă în sensul unei concepții curat materialiste, combătute de *Sombart*, când a vorbit despre caracterul ordinar al luptei de clasă. Nu putem ajunge la relații sociale suportabile — și aceasta cu atât mai puțin, cu cât omenirea devine mai numeroasă — câte vreme ceea ce este ordinar în noi, pofta plăcerilor materiale determină în mod exclusiv direcția acțiunii și cugetării noastre.

IN BUCUREȘTI
depozitul revistei
SOCIETATEA DE MAINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat
cu încasarea abonamentelor.

SĂNĂTATEA PUBLICĂ**O ANCHETĂ SANITARĂ LA UN LICEU**

Viitorul poporului român. — Capacitatea pulmonară. — Capacitatea fizică. — Alterația glandelor cu secreție internă. — Tuberculoza. — Viața sexuală, sifilisul, neurastenia și alte boale. — Capacitatea intelectuală. — Internatul.

Până la unire preoții, dascălii dădeau procentul mare al elevilor în școala medie, azi însă conducerea a luat-o țărâtimea dând în liceul nostru 46.0%, muncitorimea prezintă 3.5%, meseriașii, până eri răsleți și pierduți în marea de străini, azi demni de chemarea lor dau 6.6%, comercianții români figurează cu 6.2%, iar funcționarii români, până eri inexistenți, azi dau și ei 7.0%.

Faptul că majoritatea elevilor sunt băeți de țărani este firesc. Primeneala numai din sate se poate face. Orașul fără înprospătarea cu elemente noi, tinere, venite dela sate ar deveni un focar de degenerare, tuberculizare și depravare.

Noi trebuie să ne bucurăm de afluența mare a băeților de țărani la școală. Școala trebuie să-și deschidă larg porțile înaintea curentului acestuia de regenerare a forțelor intelectuale, ei reprezentând forța vitală a noastră, viitorul acestui neam prin refacere.

Infiltrarea straturilor superioare cu elementele venite dela țară va fortifica întreaga clădire de stat și-i va asigura viitorul neclintit și neștirbit.

Simți între elevii aceștia adierea pământului proaspăt, uriașa noastră legătură cu pământul strămoșesc, fortăreața care ne-a legat neamul de meleagurile acestea și vezi acumulată în elanul lor pentru învățatură încordarea uriașă a strămoșilor și moșilor cari scormoniau brazda, umezi de trudă cu gândul la un viitor mai bun și mai bogat al nepoților și strănepoților lor.

Prezentul plămădit cu atâta trudă este al nostru, al tău popor român, care ai știut atât de sincer să-ți legi sufletul și graiul de credința strămoșească. Pornește pentru dobândirea viitorului pe drumul mare și lung care duce la mărirea și nemurirea popoarelor, cari au știut cinstii eroii și strămoșii. Plecați deci veseli copilași dela vatra și glia strămoșească, lăsați jocurile voastre nevinovate, căci azi multe și mari datorii vă chemă și vă așteaptă. Părinții voștri au luptat cu plugul înviorându-și sufletul cu doina arzătoare pentru limba și legea strămoșească; voi azi sunteți chemați să luptați tot pentru acest ideal prin puterea cuvântului, scrisului și avântului științific.

Câți frați și surori au avut.

Clasa	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	frați și suror
I/A	—	2	8	4	8	1	5	5	—	1	1	—	—	—	—	—	—
I/B	—	7	6	9	5	5	3	2	1	1	—	2	—	—	—	—	—
II/A	—	6	7	8	2	4	3	2	2	1	—	—	—	—	—	—	1
II/B	—	2	7	9	9	6	5	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1
III/A	—	1	8	7	8	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—
III/B	—	2	7	9	9	6	5	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
IV/A	—	1	8	7	8	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	1
IV/B	—	1	7	6	5	8	7	3	2	3	2	—	—	—	—	—	—
V	—	3	9	8	9	2	2	1	4	1	1	—	—	—	—	—	1
VI	—	2	2	8	4	6	2	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	1	3	2	3	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—

Puterea de viață a poporului nostru este mare. Natalitatea dă un procent foarte ridicat. Dacă mediul ar corespunde cerințelor igienice, dacă îngrijirea copiilor s'ar face după elementarele principii igienice, am putea înmulți forța numerică a noastră în foarte scurtă vreme.

Popor pururea periclitat în existență, pururea în războaie, este recompensat dela natură cu puterea aceasta mare pe reproducțiune pentru asigurarea rasei sale. Vitalitatea unui popor se manifestă chiar în puterea aceasta de reproducțiune.

La noi se nasc copii mulți, dar din nefericire și mor mulți. Familiile ai căror membri i-am examinat în liceul pe pe Valea Mureșului în majoritate dau 5—6 copii pe familie, dar am aflat familii cu 13—14 copii, ba una cu 16 copii. Media la țărâtimea din jurul Orăștiei

este 5—6 copii; această medie o aflăm însă și la preoți și învățători.

Cifra mortalității copiilor în familiile cu membri examinați este tragică. Puterea de viață a poporului se manifestă excelent în numărul mare al natalității, însă piedecile survenite în calea copilului abia născut sunt mari și fatale și nimicesc. Mediul igienic neprielnic, ignorarea, neștiința celor mai elementare principii de igienă se răsbună amar, răpind aproape jumătate din cei născuți. Astfel avem paradoxul: deși natura ne inzestreaază cu putere activă de reproducțiune, noi singuri lăsăm să se nimicească energia vitală donată nouă de natură.

Strigătul desperat „ne mor copii” ar trebui să ne străbată și să ne facă atenți asupra pericolului mare, care se poate ușor înlătura prin aplicarea măsurilor elementare de igienă.

Ce forță numerică am reprezenta dacă am reduce mortalitatea copiilor. Câte talente, câte energii nesecate am putea câștiga națiunii și umanității!

Iată deci încă o problemă care se leagă strâns de școală, de educația și îngrijirea școlară. Infiltrația noțiunilor de igienă și eugenie în sufletele școlărilor va face ca mâine, când ei vor fi cetățeni și ei vor forma familia, să dea rezultate bogate și pe țărâmul întăririi populațiunii țării.

Câți frați surori au murit?

1 frate (sora) i-a murit la	89 elevi
2	66
3	32
4	27
5	6
6	5
7	1
8	2
9	1
10	1

Etatea elevilor examinați.

9 ani	7 elevi	16 ani	33 elevi
10	39	17	39
11	55	18	22
12	63	19	19
13	53	20	5
14	63	21	1
15	30	—	—

Capacitatea pulmonară.

5 cm. capacitatea	1 elev.	10 cm. capacitatea	37 elev.
6	26	11	13
7	48	12	12
8	69	13	1
9	45	14	3

(Datele capacității pulmonare din cinci clase sunt incomplete, astfel că nu le amintesc).

În educația fizică se va ținea cont de indexul capacității pulmonare. Se vor clasifica elevii pentru diferite ramuri ale sportului, gimnasticii după capacitatea pulmonară. Cei cu indexul redus vor face atâtea sporturi câte le permite mărirea volumului pulmonar (fuga, fotbal, innot), cei cu fizic bine dezvoltat vor face atletică ușoară și grea. Cuvântul medicului necondiționat are mare importanță în clasificarea aceasta, el trebuind să dea avizul.

Majoritatea celor cu capacitatea redusă sunt alterați de tuberculoză, rachitism, suferă de vegetații adeno-

dale (potipi, amigdale hipertrofice etc), sunt născuți din părinți alcoolici, sifilitici, doi sunt copii de olari crescuți în mediul industriei tatălui lor, așa ca regenerarea se poate face numai pe baza avizului medical.

Cei alterați cu polipi nasali, amigdale hipertrofice sau alte diformațiuni ale canalului aerian se vor supune la operație pentru a înlătura obstacolul din calea aerului. Prin procedeul acesta la mulți le vom putea asigura capacitatea pulmonară normală.

Capacitatea fizică.

foarte bine dezvoltati	56	elevi
bine dezvoltati . . .	198	"
mijlociu dezvoltati . . .	69	"
slab dezvoltati . . .	125	"

Războiul mondial a avut repercusiuni și asupra dezvoltării copiilor. Până când elevii claselor inferioare (cari s'au resimțit mai mult de lipsurile și greutatea materiale în timpul războiului) cu mici excepțiuni se prezintă sub mediocru în privința fizică, elevii claselor superioare, în special clasele VII și VIII, se prezintă în condițiuni fizice excelente. În cl. VIII am aflat numai foarte bine și bine dezvoltati; mijlociu și slab dezvoltati nici unul.

Alimentarea redusă, privațiunea părinților dela căminuri, greutatea zilei au contribuit foarte mult la slăbirea rezistenței copiilor aflați în frageda vârstă în timpul războiului. Până când în cl. VIII 71.0 % sunt foarte bine dezvoltati fizicește, în cl. I/A n'am aflat nici unul cu fizic foarte bine dezvoltat, în cl. VIII n'am aflat nici unul cu fizic slab dezvoltat, dar în cl. I/A. 36,0 % sunt slab dezvoltati.

Școala aici trebuie să repare marea greșală cauzată de starea disperată din timpul războiului, fortificând elementele alterate de stările nesănătoase social-igienice. Copilul intrat slab, palid la învățătură trebuie, pe lângă cunoștințele culturale, să câștige și forța fizică; altfel ce rost are el în viață și viața pentru dânsul?

Tot aci trebuie să amintim și importanța uriașe a intereselor, căminurilor conduse după principii igienice-moderne, cu hrana suficientă făcând din elevul debil în anii ce-i petrece sub scutul școlii adevăratul bărbat, apt pentru greutățile vieții.

Malformațiuni în gât și nas.

polipi în nas	36	elevi
amigdale hipertrofice . . .	81	"
coanche hipertrofice . . .	25	"
deviația septului nasal . .	3	"
atresia unui canal aerian . .	1	"
<hr/>		
Total: 146		(32.4%)

Deci 32.4% ale elevilor din școală prezintă alterațiuni în cavitatea nasală, cari influențează nefavorabil dezvoltarea fizică și intelectuală a copiilor.

Polipi nasali am aflat relativ pușini în comparație cu alte școli unde % acestei malformațiuni este foarte ridicat ajungând cifra de 50—60%.

Amigdale hipertrofice a căror operare este necesară am aflat la 18.0%.

Trebuie să atragem atenția corpului profesoral asupra malformațiunii acesteia, care este cauza atârto necazuri școlare. Renitența, incapacitatea, neatentația, slăbirea, anemia multor elevi se datorește acestei alterațiuni. Deci fiecare profesor de clasă are datoria să supravegheze fiecare elev din clasa sa, a consulta medicul și a interveni pentru ca elevul aflat cu malformațiuni să fie supus unui tratament medical.

Pe mulți elevi îi vom scăpa de dificultăți, multora le vom reda vigoarea, sănătatea și capacitatea de muncă.

Amigdala hipertrofică prezintă un alt pericol mare. Am aflat în liceu trei elevi cu boală organică la inimă datorită unei inflamațiuni a amigdalelor (angina foliculară). Durerea de gât pe care acești bolnavi o simt atât de des este o boală infecțioasă produsă de microbi, care se de-

pun în țesutul amigdalei, de unde cu ușurință pot invada în curentul sanguin, producând inflamația cordului, rinichilor, articulațiunilor (poliartrita reumatică) robind pe viață bietul copil, ba în unele cazuri poate să producă o infecție generală (septicemic) provocând sfârșitul fatal.

Alterarea glandelor cu secreție internă.

Am aflat 22 (4.8%) elevi cu hiperthyroidism, 26 (5.8%) elevi cu stuma ușoară.

Cred că fac un serviciu util profesorului, când amintesc și maladia aceasta. Viața organismului se bazează pe echilibrul funcțiunii glandelor cu secreție internă, schimbarea în echilibrul acesta produce sguđuirea vieții individului. Foarte des aflăm schimbarea echilibrului în urma alterației glandei thireoide, hiperfuncția acesteia provoacă alterația sistemului nervos (neurastenie, hipersensibilitate), hiperfuncția ei produce degenerarea atât a fizicului, cât și a intelectului.

Profesorul trebuie să fie în curent cu meladia aceasta, știind cum să se poarte față de elevii aceștia. Renitența, surescitatea, susceptibilitatea acestora nu trebuie pedepsită: ei sunt bolnavi, deci trebuie tratați ca atari și nu ca vinovați.

Numărul celor alterați în modul acesta este mare. Majoritatea lor suferă de palpitații ale cordului, neurastenie, hipersensibilitate, frica inaintea profesorului. Mulți dintre ei, deși bine pregătiți în studii, totuș nu pot da răspunsurile cuvenite în urma neurasteniei lor provocată de hiperfuncția glandei thireoide.

Elevii suferinzi de această maladie au nevoie de un tratament special. (Cred că notișul profesorului este în multe cazuri vinovat pentru promovarea acestor stări morbide, deci metoda veche cu clasificarea elevului după fiecare răspuns trebuie abandonată complet, ea nefiind bună de altceva, decât de neurastenizarea și slăbirea elevilor).

Tuberculoza.

Am aflat elevi suferinzi și alterați:

apicită	2
catar pulmonar	14
limfatism	3
tuberculoză osoasă	5
tuberculoză articulară . . .	1
habitus t. b. c.	21
Turban intens pozitiv . . .	93
Turban ușor pozitiv . . .	31
<hr/>	
Total: 170	(37.7 %)

Am aflat 3.5% cu alterații pulmonare tbc., 4.6% cu habit tuberculos, născuți din părinți tbc. și trăiți în mediu tbc., 2.4% cu limfatism și tbc. osoasă și articulară. 27.0% prezintă semnul caracteristic al lui Turban. Semnul acesta după unii autori (prof. Dr. Gane secretar general) pledează pe lângă o infecțiune prealabilă în cavitatea pectorală a glandelor limfatice cu virus tuberculos.

Având un procent considerabil de tbc. (de și în alte școli % acesta este cu mult mai ridicat d. e. în Berlin prof. Jakob afla între elevii școlari până la etatea 12 ani 45.9% tbc.) se impun unele dispozițiuni din partea direcțiunii liceului: un elev din cl. IV/A. (Nr. 41) trebuie neapărat izolat într'un sanatoriu sau spital special având tbc. manifestă. Tot acesta prezintă și polipi hipertrofici nasali a căror înlăturare ar fi în favorul bolnavului: un elev din cl. III/B. (Nr. 35) suferă de tuberculoză osoasă deschisă, tot așa un elev din cl. III/A. (Nr. 14) cari ambii trebuie izolați fiind focare de infecțiune pentru conșcolarii lor.

Pericolul infecțiunii în școală este foarte mare; un singur focar deschis poate periclita sănătatea întregii clase. (E suficient să amintesc un caz tragic de când eram eu în cl. VIII liceală în anul 1910: un elev cu tuberculoză deschisă (hemoptizii) care continua cu perse-

veranță oarele și-a infectat colegul de bancă și totodată și 2 vecini al săi, primul murind în pragul examenului de maturitate, iar ceilalți în cursul studiilor universitare).

Ce mare datorie are conducerea unei școli de a lua măsuri ca astfel de transmisiuni să nu se întâmple! Ce mare importanță are școala în aer liber (pădure) întronată în unele state occidentale. Ce importanță capitală au zidurile școlilor spațioase, igienice, luminoase! Orariul corespunzător cerințelor igienice-fizice. Timp suficient pentru recreație. Internate igienice cu hrană indigestivă. Educația fizică!

Viața sexuală.

	au avut contact	onaniști declarați
CI I/A	—	11
CI I/B	—	12
CI II/A	—	23
CI II/B	—	38
CI III/A	—	19
CI III/B	2	11
CI IV/A	—	34
CI IV/B	—	41
CI V	10	28
CI VI	10	14
CI VII	12	21
CI VIII	18	—
Total: 52		252

deci 10'4 % ale elevilor trăesc o viață sexuală normală, iar 50'4 % își satisfac cerințele prin onanie.

Sifilis. Am aflat 6 elevi cu sifilis ereditar, și 4 elevi cu sifilis achiriat. Total 10 sifilitici (2'2 %).

Blenoragie. Am aflat doi cu blenoragie acută (stau sub tratament).

Numărul celor bolnavi de boale venerice contractate prin contact sexual este minimal.

Toți aceștia stau sub tratament medical, grație măsurilor excelente de igienă școlară luate de direcțiunea școlii.

Celor 4 cu sifilis aquirat analizându-le sângele au dat Bordet-Wassermann negativ.

Deși 10'4 % a elevilor au avut contact sexual, totuș boalele venerice sunt foarte reduse, grație educației splendide ce primesc elevii liceului și grație măsurilor de prevedere ce le ia medicul oficial al școlii. Așteptam un număr cu mult mai ridicat de bolnavi venerici în comparație cu alte institute unde elevii infectați cu boale venerice este foarte mare.

Cred că direcțiunea liceului și-a dat și-și va da seama și de aci înainte de uriașa importanță a problemei sexuale. Pentru înlăturarea pericolului ne-a asigurat că va da rezultatul așteptat și de noi.

Pe lângă cele 10'4 % cari își satisfac cerințele prin contact natural, am aflat 50'4 % cari recurg la onanie. Nu știm pe care să o clasificăm mai dăunătoare, dar credem că onania cauzează ravagii mai dăunătoare în intelectul copilului fraged încă, neajuns nici la pubertate.

O viață sexuală naturală la băieții trecuți peste pubertate și ferită de pericolul infecțiunii venerice, făcută cu cumpăt, nu face atâtea ravagii cât onania.

Înainte pericolului acestuia trebuie să ne oprim și să ne dăm bine seama de ceea ce facem, pe ce cale să înlăturăm vițitul onaniei din școală? Cum am putea forma din elevi adevărați abstinenți, până la deplina maturitate?

Credem că numai prin o bună și chibzuită educație, sinceră și reală. Trebuie să le spunem copilașilor deschis, în față, de ce trebuie să se ferească. Să nu ne mai ferim de a atinge discuția, sau amintirea problemei sexuale. Cred că încă în casa părintească ar fi datoria fiecărui părinte să-și înzestreze copilul cu armele cunoștinței acestei probleme și ar trebui controlat continuu din partea părinților. La școală dacă nu învățătorul, dar medicul are mare datorie de-a vorbi deschis despre flagelul onaniei, dezestrul lui moral și material, făcându-i să

înțeleagă că abstenența este suprema jertfă adusă pentru sănătatea, bunăstarea și fericirea lor de mâine, iar profesorul educației fizice trebuie să-și pună toată silința pentru combaterea acestui vițiu pin încordare sistematică și continuă. Profesorul în școală, pe lângă alte multe îndatoriri, are să supravegheze și din acest punct elevii, fiind un bun și sincer părinte al lor.

Cred de absolută necesitate ca ministerul instrucțiunii să introducă obligatoriu studiul „Diagnosticul boalelor venerice, măsurile de apărare contra lor, profilaxia individuală și gener lă, vițitul și ravagiile onaniei.” Studiul acesta va fi predat de un medic specialist și va fi controlat de către forurile superioare sanitare. Cel puțin o oră în săptămână, începând cu clasa I unde se va vorbi de vițitul onaniei, iar din clasa IV în sus de boalele venerice, viața sexuală, pericolul ei, măsuri de apărare, abstenență.

În ajutorul acestei educații se vor întrebuița și diferite filme cinematografice cu caracter de combatere al veneriilor.

Medicul va face vizita periodică în intervaluri scurte, examinând precis organele genitale.

Cei aflați bolnavi venerei vor fi tratați sistematic. Reglamentarea și disciplina școlară a acestora ne permite ca să forțăm tratamentul la acești indivizi a căror sănătate trebuie să le-o redăm.

Numai pe calea aceasta putem ajunge un rezultat satisfăcător, numai prin munca plină de abnegațiune, afit a corpului profesoral cât și a medicului, vom putea asigura un viitor mai bun elevilor școlari și prin ei o pătură mai sănătoasă și rezistentă în ziua de mâine.

A nu jineea seamă de principiiile acestea, înseamnă a lucra în întuneric și fără șanse de succes. Școala care nu vrea să recunoască astăzi că principiiile acestea trebuiesc discutate și că trebuiesc formate organe de apărare, este a comite o crimă cu urmări încalculabile.

În dosul catedrei se practică urâtul vițiu al onaniei, iar înafară de mureii institutului se aruncă sămânța depravării în inimile copiilor noștri, neapărați de nimeni, lăsați în prada vițitului și boalelor, de existența cărora părinții, școala și biserică nu vreau să ia cunoștință.

Statisticele mondiale ne arată că între bolnavii venerei aflăm mai mulți între etatea 15—21, deci evident că pericolul acesta interesează în mare parte și școala având un mare număr de elevi în etatea aceasta.

Iar boalele venerice în majoritatea cazurilor se transmit pe calea genitală. Statistica dr. Lörinși arată la 5053 infecții venerice-sifilitice numai 5'2 % transmise pe cale extragenitală.

Blenoragia în mare majoritate a cazurilor se transmite pe cale genitală, numai un procent disparent se infectează pe cale extragenitală (ochi).

Sifilisul azi nu este numai o boală sexuală! Azi a devenit o boală socială periclitând însăși existența neamului și statului. Sunt regiuni unde sifilisul face ravagii uriașe.

Copilul sifilitic are lipsă de o educație specială combinată cu tratament medical sistematic.

În Svedia încă în 1900 s'au înființat căminuri speciale „Lilla Hemmet” pentru ocrotirea copiilor sifilitici, unde aceștia sunt educați și tratați medical până la vindecare.

În România încă s'au luat măsuri în felul acesta, ministerul sănătății înființând un astfel de cămin în Bazarabia.

Focarul de infecție reprezentat de copilul sifilitic numai prin tratament sistematic și special se poate înlătura.

Materialul disciplinat al școlii ne permite și studierea problemei sifilisului, mai cu seamă filtrarea acestuia prin generații.

Formele sifilisului funcțional al nepoților și strănepoților, moșilor și strămoșilor sifilitici, în elevii școlari s'ar putea mai precis studia și stabili.

Tot atâtea probleme mari a căror deslegare ar fi ușurată de activitatea medicului școlii.

Neurastenii, clasele: I/A 1, I/B 1, II/A 2, II/B 3, III/A —, III/B 2, IV/A 3, IV/B 3, V 2, VI 5, VII 1, VIII 1. Total 24.

Alte boale: Vitium cordis 3, miocardita 1, tumoră hepatică 1, periostită 1, contuzie 1, otita media purulenta 3, hernie inghinală 2, hidrocel 1, criptorchidism 4, incontinența urinară 1, atrofia post Heine-Medin 1, congelatie 1, impetigo 1, fractura male sanata 1, hypospadi sis 1.

Conjunctivita cronică :

42 elevi (toți sunt în tratament)

Strabism 3 elevi

Capacitatea intelectuală.

pictura 3 elevi	medicina 3 elevi
desemn 1 „	științe naturale . . . 1 „
sculptura 1 „	arhitectura 1 „
matematica 15 „	silvicultura 1 „
fizica 4 „	comerciale 4 „
chimie 3 „	agricultura 2 „
filosofie-itere . . . 14 „	drept 4 „
poet 1 „	muzica , 8 „
teologie 2 „	militărie 2 „

Datele aceste sunt culese numai la clasele superioare.

Am încercat să dau indexul capacității intelectuale la fiecare elev. Caracterile exterioare sunt expresia fideiă a calităților interne psihice și intelectuale. Pe baza aceasta am încercat să pătrund complexul acela care-l numim „eu“.

Espresia ochilor, feței, caracterele fizionomice, formatul craniului, al corpului, mișcarea, cu un cuvânt „ritmul“ care este expresia funcțiunii interne a organismului. (Funcțiunea internă, mecanismul vieții este condus și supravegheat de glandele cu secreție internă, deci m-am bazat și pe funcțiunile acestor glande).

Am aflat un număr foarte mare de băieți talentați la matematici, majoritatea lor băieți de țărani din jurul Orăștiei și este interesant că majoritatea acestora prezintă același tip caracteristic pe care îl avea inginerul Vlaicu. (Tip-Vlaicu).

Am convingerea (bazată pe rezultatul uimitor, că în leagănul acesta din valea Mureșului a fost depositată și conservată din vremuri vechi o mare forță, energie care azi în descendenți prin ereditate și poate prin încrucișări de aceeași calitate s'a potențat și azi izbucnește în mod tumultuos.

Inginerul Vlaicu a strălucit atât de frumos, a fost o licărire a talentului îngropat în aceste meleaguri. Ion, fratele lui Vlaicu, țaran în Bințiși este chezașia evidentă că în țărănimea aceasta zace ascunsă o mare comoară.

Generația nouă eșită din opreliștele trecutului a început să dea roadele convenite. Samuilescu abia eșit din școală uimește cu invențiile sale tehnice de mare valoare. Iar cei cari acum se pregătesc pentru a eși din școală în viață mă asigură că prin ei țara și neamul va câștiga forțe enorme, devenind ingineri, fizicieni, chimiști de prima calitate.

Vioiciunea, inteligența superioară a majorității elevilor m'au frapat.

Energia sănătoasă a poporului, prin băieții aceștia

cu multă prestanță personală, se manifestă atât de clar și îmbucurător.

Energia, puterea de viață, inteligența acumulată din generații în generații, azi când are curs liber tășnește din belșug, iar conducerea școlii instinctiv simțind această desfășurare s'a grăbit să dea directiva sănătoasă curențului de năvală, avântului către înălțimile științei, culturii, talentului și binefacerile lor.

După matematicieni primează cei cu calități născute pentru filosofie-literare. Nu pot să uit nici-odată ședința (memorabilă pentru mine) a societății de lectură la care am luat și eu parte în timpul când am făcut ancheta. Problemele, discuțiile vioaie, inteligente, frapante, conștințele vaste și bazate ale elevilor m'au uimit, și involuntar am văzut ce forțe uriașe, ce energii sănătoase sunt elevii aceștia, ce talente și ce folos uriaș ar avea neamul și umanitatea de ei dacă ar putea scăpa teferi de multele pericole, ce le pândesc tinerețea ?

Ce mare rol are ajutorul medicului în școală îngrijind ca vâstarele să fie ferite din calea boalelor venerice, tuberculozei și vițului onaniei.

Talentul desrobotat trebuie potențat prin munca aprigă. Boalele, onania, alcoolul slăbesc energia talentatului, și împedecă fructificarea talentului.

Din liceul „Aurel Vlaicu“ care arată un procent uriaș de elevi pur eminenți în studii, evident că trebuie să scoatem un număr foarte mare de băieți bine pregătiți pentru viață. Pe aceștia dacă îi ferim de pericole, dacă înlăturăm din calea lor piedecile, cari periclitează fatal fiecare individ în vârsta școlară sigur că îi vom putea menține până la sfârșit tot pur eminenți, potențând prin munca continuă și sistematică energia și valoarea lor predându-i pregătii înadevăr pentru universitate.

Internatul.

Internatul liceului, deși este instalat în edificii nepotrivite pentru astfel de instituțiuni, totuș ne lasă o impresie excelentă. Elevii ocrotiți în internatul școlii se prezintă în condiții fizice-igienice în mod superior celorlalți, chiar și celor cari locuiesc la casa părintească. Direcțiunea liceului a înțeles să facă din internatul acesta adevăratul focar de educație și cultură a sănătății. Așa înțelegem și noi medicii și în special igienisții ocrotirea copiilor la școală. Aici se adeverește mai bine ca ori unde, că internatul nu este numai o casă de adăpostire pe timpul studiilor școlare, ci este organul tot atât de important, ba poate și mai important decât școala. O școală saturată cu elevi bolnavi, incapabili de muncă nu este școală adevărată. Menținerea vigoarei, sănătății și puterii adusă de acasă și potențarea acesteia o poate face în mod clasic internatul.

Sunt mândru că am putut cunoaște munca plină de abnegație chiar la izvorul acesta producător de energii și idealism și voi păstra întotdeauna cu sfințenie amintirea zilelor petrecute în tovarășia acestor adevărați apostoli ai culturii și ai binelui suprem omenesc. Munca titanică ce o desvoldați atât de modești — fără pretenții la recunoștință, doar voi vă mulțumiți cu recunoștința conștinței muncii îndeplinite — dă roade deja acum și va da continuu, răsărind lumina în urma cuvântului și bunătății voastre, domnilor profesori !

Dr. Dominic Stanca

S'a deschis în parte marele magazin Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5. **EUGENSZABÓ** al specialităților de modă de dame. Telefon 479. Prețuri fixe ! Telefon 479.

REVISTELE STRĂINE

Charles G. Dawes. In numărul său de la 15 Septembrie „Mercur de Franța” publică — datorită dlui Arthur Mac Donald — câteva date foarte interesante despre Charles-G. Dawes, acest produs al americanismului de Apus, după cum Coolidge este un produs al Angliei nouă, și în care Europa dornică de pace vede pe financiarul practic al cărui plan a produs multă încredere în Statele europene, mai ales că se întrevădea astfel o intervenție a Americii în soluționarea numeroaselor și încurcatele probleme economice și financiare născute de războiu.

Financiar, bancher, om de legi și scriitor, Charles-Gates Dawes, care a compus de curând chiar o „melodie în la major” s'a năcut la Marietta (Ohio) în 1865, August 27. Fiul al generalului Rufus-R. Dawes, comandatul faimoasei brigade de fer de la Wisconsin, care s'a ilustrat în războiul Succesiunii, puritanul Charles-Gates Dawes își trage genealogia din Willdam Dawes, venit în America la 1628 și foarte bine cunoscut atât la Salem cât și la Roston. Terminând colegiul Marietta la 1884, urmă școala de drept din Cincinnati pe care o absolvă la 1886, dată la care veni la Sincoln (Nebraska), unde intră într'o asociație de avocați, care avu un mare rol de utilitate publică în acest Stat. Aici se ocupă apoi cu industria gazului, dezvoltă mari întreprinderi în numeroase State din Apus, fiind chiar președintele companiei de gaz de luminat La Crosse din Wisconsin. După aceasta se instalează la Fvanston în Illinois, unde, intrând în politică, fu numit delegat al acestui Stat în 1896 la Convenția republicană devotată lui Mac Kinley, cu care priieț senatorul Ohio-ului, Mark Hanna, îl desemnă drept recunoștință ca membru al comitetului executiv republican.

Publicarea unei cărți în 1894 asupra sistemului bancar din Statele Unite i-a creat o mare autoritate în finanță și economia politică, indicând numirea lui la 1898 în funcția de controlor al circulației financiare și asigurându-i în 1901 rodnica organizare a companiei trustului central din Illinois.

În marele războiu Dawes a venit în Franța ca voluntar unde fu însărcinat să îndeplinească întâiu funcția de agent al aprovizionării corpului expediționar american, dându-i-se gradul de general de brigadă, apoi pe aceia de membru al biroului militar de furnituri pentru Aliați.

Președintele Harding îl numi în 1921 primul director al bugetului, cu care ocazie el schiță: revizuirea evaluărilor și prezentarea bugetului înaintea congresului, reorganizarea administrației curente a guvernului, făcând să se întrebuițeze. Biroulul Bugetului de către președintele său ca o agenție de presiune executivă.

Venit în fruntea experților americani trimiși în Europa să determine capacitatea de plată a Germaniei, Charles-Gates Dawes a fost desemnat președintele Comisiei de reparații, fiind considerat drept ghidul financiar al comisiei, care a primit planul său cu mare încredere.

Interesante sunt aforismele scoase din lucrările sale și din care vom da în altă parte a revistei câteva mai interesante. Ne mulțumim aici să reproducem lista operelor și scrierilor cele mai însemnate; ale lui Charles-Gates Dawes: *The Banking*

System of the United States and its relation to the money and business of the Country, Chicago, 1894, 83 pag.; *Trusts and Trade Combinations* (adresă at anunal meeting of tpe Merchants Culf of Boston, Oct. 17, 1899); *Why the Small Investor Loses* (Saturday Evening Post, April 20, 1907); *Essays and Speeches with extracts from the journal of Rufus Fearing Dawes and an address upon the Army of the Potomac*, by general R. R. Dawes, Boston 1915 417 pag.; *Dangers of the Federal Reserve Law in its present form and how its should be amended to avoid them* (address before the Union League Club, Saturday January 9, 1915); *The First Year of the United States*, New-York and London, 1923, pag. 456; *Report of Comité of Experts to Reevaluation Commission*, complete official english text with annexes, from Federal Reserve Bulletin, May 1924, Washington Government Printing Office, 1924. G. Ul. R.

L'Europe nouvelle (8 Nov. 1924) publică principalele pasagii ale raportului pe care l'a prezentat Cicerin, comisarul poporului la afacerile străine, Comitetului central executiv al Sovietelor Uniunii cu ocazia congresului dela 18 Octombrie. Cicerin insistă în primul rând asupra recunoașterii Rusiei sovietice de către țările europene, al căror început l'a făcut Italia când a recunoscut uniunea Sovietelor ca parte integrantă a acordului comercial. Au urmat apoi Anglia, Norvegia, Suedia, Danemarca, Grecia, Austria, Albania, China, Ungaria, Mexic și în timpul din urmă Franța. Sunt expuse apoi părerile sale asupra: solidității regimului Sovietelor „grație” consolidării regimului sovietic, a stabilizării financiare, a resurselor sale economice asupra guvernelor de stânga din diferitele țări europene, a succeselor popoarelor coloniale, a blocului anglo-american, chestiunii Ruhrului și conflictului ruso-german.

Cicerin critică Societatea Națiunilor sub cuvânt că ar fi o coaliție de puteri victorioase create pentru a proteja câștigul și anexiunile războiului. „A adera la ea însemnează a renunța la o politică independentă și a te supune la politica puterilor antantei” declară el; totuși nu exclude posibilitatea ca Sovietele să trimită la Societatea Națiunilor „un observator”.

Trecând în revistă raporturile „amicale” cu Italia și acele cu Anglia, Cicerin stăruie asupra sabotajului bancherilor englezi și se așteaptă ca sub cabinetul Baldwin, caracterul agresiv al politicii engleze să se întărească. O atenție deosebită e dată raporturilor cu Orientul: Turcia, Persia, Afganistan.

Sovietele se simt legate cu o profundă simpatie și o strânsă prietenie de popoarele care renasc și care luptă împotriva imperialismului” spune Cicerin, cu privire la aceste țări.

Revue de l'Université de Bruxelles Maurice Vanthier, profesor la Universitatea din Bruxelles arată inconvenientul introducerii în politică a unei doze exagerate de sentiment. Analisând pe rând războiul Germaniei războaiele lui Alexandru cel Mare, al republicii romane, al lui Ludovic XIV, campaniile lui Napoleon I, Vanthier arată că notiunea războiului, drept sau nedrept, e foarte elastică. Morala politică nu e niciodată aceeași cu morala relațiilor dintre indivizi. Același

lucru se poate observa analizând atitudinea opiniei publice cu privire la Anglia, care în 1914 a luat armele pentru a alerga în ajutorul Belgiei și pentru a respecta tratatele semnate de ea, iar după încheierea păcii a refuzat să se asocieze la o politică de constrângere pe care Franța a vrut s'o exercite față de Germania. Simpatia s'a transformat în animositate; dar, remarcă V. poate s'a judecat în mod puțin obiectiv în exaltarea de altă dată, cum se judecă și în indignarea de astăzi. Anglia nu poate să stea deoparte fără a compromite prestigiul său și fără a risca de a vedea Germania disputându-i în curând imperiul colonial. Iar după armistițiul Anglia s'a gândit legitim că restaurarea financiară a lumii și deci în primul rând și a Angliei. Altădată opinia publică nu ne interesa decât de departe de politica externă a țării, șefii statelor erau aproape stăpâni în această privință, pe când astăzi ea interesează întreaga lume, fiind o chestiune de ordin esențial practic și de aceea rolul sentimentului e mult mai mărginit în politică.

Revue hebdomadaire (8 Nov. 1924) Într'un judicios și documentat articol *Francois Rondot* explică conflictul care a intervenit în timpul din urmă în Alsacia și Lorena între guvernul lui Herriot și clerul catolic, în chestiunea învățământului religios. Guvernul actual a avut să introducă și în Alsacia și Lorena învățământul laic, adică neutralitatea absolută a școlii publice din punct de vedere confesional, ca și în restul Franței. Catolicii foarte numeroși în cele două provincii cât și protestanții susțin dimpotrivă că învățământul religios nu numai că trebuie să fie cât de complet în școlile publice, dar chiar întreaga viață școlară trebuie acomodată disciplinelor confesionale. Generalul Joffre, Poincaré, Clemenceau, Millerand au promis că Franța va respecta credințele și tradițiile religioase ale locuitorilor celor două provincii, fapt ce n'a împiedecat pe guvernul Herriot să caute a introduce învățământul laic în locul celui religios. Desconsiderarea drepturilor catolicilor a produs manifestări extremiste din partea acestora, un deputat a vorbit chiar în Camera franceză de plebiscit, eclesiasticii din cantonul Kayserberg amenință președinția consiliului cu separarea, iar ziarele catolice duc o violentă campanie pe această chestie împotriva lui Herriot. Rondot descrie câteva manifestații la: Strasbourg, Mulhouse, Saverne, Colmar, Metz etc. cu placarde pe care era scris: „Trăiască papa”, „Refuzăm școala fără Dzeu”. „Cuvântul Franței e sfânt”. În Strasbourg au luat parte la manifestație 40,000 de oameni, dar manifestații s'au oprit la statuia lui Kléber și au cântat Marseillaisa, ceea ce dovedește că mișcarea nu e anti-franceză, ci reprezintă numai voința acestor provincii de a-și apăra tradițiile și libertatea. Rondot termină cu cuvintele lui Millerand: „Trebuie urmărită asimilarea, dar în deplin acord cu populația însăși — mai ales în ce privește forul ei interior”, sfătuind guvernul și parlamentul să se inspire din ele.

Polybe.

5252525252525252525252525252525252

Răspândiți Societatea de Măine

25252525252525252525252525252525252

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Programul Uniunii republicane franceze

De mai multe ori am avut prilejul să ne ocupăm cu politica actualului guvern francez și cu ideile dirigitoare ale d-lui Herriot. După declarația sa program când a luat conducerea guvernului în fața parlamentului în nici-o altă ocazie n'a fost această politică mai bine precizată ca în programul Uniunii republicane cetit la Senat. E un program în acelaș timp doctrinar și practic, ca răspuns la acțiunea Uniunii naționale de sub conducerea d-lui Millerand.

Programul începe cu problema constituțională a raportului dintre instituțiile constituite și suveranitatea populară. Apărând instituțiile republicei, Uniunea spune că veghează ca ele să nu fie usurpate individual nici colectiv, ceiace înseamnă vizarea directă a președinției din timpul d-lui Millerand. Suveranitatea națiunii este privită ca principiul însuș al democrației, care se exercită prin reprezentanții delegați. Asigurarea ordinii, care este prima datorie a guvernului, nici nu se poate înfăptui decât prin repararea puterilor în stat, așa cum este fixat în Constituție.

O gravă problemă pe care o atinge declarația în mod doctrinar este coaliția funcționarilor, care nu mai este privită sub prima momentului ca până acum, ci este ridicată, principal, între problemele Constituționale. Dată fiind importanța felului cum ea este tratată, reproducem textual pasajul; „Condamnă ca cel mai mare pericol din lăuntru orice coaliție a funcționarilor. Ea nu poate avea că rezultat decât să creeze, în fața autorității legale, pe încetul lipsită de mijloacele obișnuite ale acțiunii, o putere de fapt, în mâna colectivităților fără mandat și fără responsabilitate, dar în posesia tuturor mijloacelor de guvernare”.

Statul rămâne laic, sarcina institutorului e la însăși baza formării civice a țării, și în afară de orice amestec politic. Ca o urmare a ideilor d-lui Herriot, la baza populație e pusă familia, menită a crește natalitatea.

În privința părerilor politice grupul „nu exclude decât excluderea”. Iar în afară el vrea ca uniunea națională să-și adune toate roadele și ca „Franța să fie prezentă pretutindeni unde se desbat marile interese ale omenirii”.

Ne vom ocupa altă dată cu programul grupului național. H TRANDAFIR

Ultima apărare a Basarabiei. Se cunoaște, în deobște, nu polemica, pentru că nu merită acest titlu, ci desmințirea și punerea pe două coloane a părerilor d-lui Racowski din partea strălucitului nostru ministru dela Londra, d-l N. Titulescu. Totuși reprezentantul, de proveniență dubioasă, al sovietelor a reapărut de curând în ziarul italian Tribuna, unde a căutat să stabilească o... consecvență în părerile sale cu privire la Basarabia.

D-l Titulescu s'a văzut nevoit să-i dea o desmințire și aici, reproducând din nou protestele din nainte de războiu, ale d-lui Racowski contra răpirii Basarabiei. În ce poziție mai rămâne pe viitor ambasadorul ruso-bulgar la Londra, nu ne mai privește pe noi. Reținem, însă, din răspunsul ministrului român exprimarea unei părerii cu privire la politica externă a României, fixată astfel, în mod sintetic:

„Și dacă e un popor care s'a conformat acestei discipline (a menținerii păcii), a-

poi acesta e poporul român, căci în numeroșii ani, de când și-a cucerit independența, el n'a fost niciodată un factor de tulburare a păcii europene”.

† Gabriel Fauré, maestrul lui Enescu. Odată cu doliul Franței în urma morții lui Anatole France poporul francez a mai avut de îndurat o pierdere tot atât de mare, dar din câmpul muzicii. A murit Gabriel Fauré, fostul director al Conservatorului din Paris, care, printre elavii săi străluciți, număra și pe Enescu al nostru.

În calitate de creiator Fauré cultivase formele cele mai diverse ale muzicii: muzica vocală, muzica de cameră, muzica instrumentală, muzica religioasă, muzică dramatică. Între operele sale de teatru se pune mai presus *Penelopa*, în care marele compozitor a uimit procedeele moderne cu arta tradițională franceză. Fauré era un amoretz de clasicitatea franceză, ca și de cea antică.

Herriot în cartea sa *A creiu* vorbește cu mult avânt despre originalitatea muzicii franceze moderne. În mișcarea generală muzicală ea are locul ei distinct, căci Franța n'a rămas mai pre jos, față de alte popoare, în acest domeniu. Alături de maestrul dispărut, ea înseamnă cu glorie numele artiștilor mari: Saint-Saens, Gounod, Massenet și subtilul Claude Debussy.

Enescu nostru s'a format în atmosfera lor.

Mișcarea literară. Dl Liviu Brebanu, scriitorul ardelean care ne-a dat pe „son” a scos la București o revistă sub titlul acesta. Pornită la drum cu încredere noua revistă de informație literară și artistică a trezit un larg ecou în publicul cititor. Ne lipse de mult o publicație cu cea a dlui Brebanu, din care cititorul să afle noutățile din lumea literelor și care să oglindească preocupările scriitorilor și ale artiștilor precum și activitatea lor în mod fidel. Publicul, marele public, nu avea nici un mijloc de a vedea dincolo de rafturile librăriei. Scriitorul și cititorul erau separați până acum prin o distanță prea mare. Noua revistă vrea, nu să dea literatură, ci să creeze o legătură între ceice o fac și ce-i ce o citeșc, lucru care nu poate fi decât folositor ambelor părți. Primele două numere apărute din noua publicație ne îndrituiesc să o privim cu încredere, că va putea face cu succes acest serviciu, fapt care ne bucură cu deosebire.

Csokonai. Teatrul Maghiar din localitate a sărbătorit în cadrul unui reușit festival împlinirea a 150 ani dela nașterea întâului liric maghiar, în accepția deplină a cuvântului, Csokonai Vitéz Mihály. Csokonai o dat literaturii unguerești pe acea vreme prea influențată de diferite literaturi streine primele versuri într-o formă metrică modernă și într-o limbă maghiară pură. Cu toate aceste autorul „Cântecelor pentru Liliana” a avut de suferit mult din partea criticii. Așa cum câte-va decenii a fost clasat de criticul Toldi, la locul pe care-l merită în literatura maghiară, întrucât el a fost întâia treaptă a scării pe care s'a ridicat Petőfi iar apoi Ady Endre.

Teatru pentru școli. Am primit la redacție două broșuri modest tipărite la Șimleul-Silvaniei, orașel cu importanță nu prea mare pentru mișcarea culturală a țării. Totuși broșurile ce ne-au sosit, conținând două piese foarte potrivite pentru teatrul școlar — una din ele: Ileana Co-

sinzeana, s'a reprezentat și la Cluj cu un deosebit succes — arată că inițiative folositoare pot porni și din aceste locuri. Dna dr. Aciu, autoarea acestor piese, a făcut un real serviciu mai ales școalelor de fete, punându-le la dispoziție două lucrări cari pot figura la ori care serbare școlară în program.

Brezeanu la Cluj. Distinsul comedian Ion Brezeanu a jucat două zile la Cluj: Miercuri și Joi seara, în fața unor săli arhipline. Am fost captivați de fermecătorul, divinul dar al artei sale. Publicul a petrecut excelent și a sărbătorit pe marele interpret al sufletelor complicate. Emoțiunile estetice au prilejit mulțimei adevărate serbări. Regretăm doar că n'a avut acces prea multă lume numai în două zile să vadă pe Brezeanu. Era nevoie de mai multe seri. Apoi mai este ceva: mulțimea funcționarilor nu-și poate permite luxul unor locuri atât de scumpe, excesiv de scumpe. Când vin trupe conduse de artiști de talia lui Brezeanu, este dator Statul sau Teatrul Național din București să înlesnească turneul cu ajutoare bănești, pentru a nu fi nevoie să se fixeze prețuri atât de exagerate pentru biletele de intrare.

Jean Jaurés la Panteonul francez. Osemintele lui Jean Jaurés au fost depuse, în cadrul unor serbări comemorative fastuoase, cu participarea celor dintâi diriguitori ai Franței, în Panteonul nemuritorilor. *La voix des jeunes* scria despre el:

„Jaurés cunoștea adânc istoria, cultura și limba principalelor națiuni civilizate. Spirit filozofic și generalizator (sintetic) privea problemele de-asupra suprafeței, pe de-asupra a tot ce separă națiunile. Vedea clar fondul lor comun, aspirațiile lor fundamentale comune, mizeriile lor, aproape pretutindeni aceleași și idealul lor, de asemenea, comun.” Voia să asigure bunăstarea francezilor, „dar aceasta nu în opoziție cu celelalte popoare, ci într-o și printr-o acțiune internațională comună...”

În corpul revistei dăm un discurs către tinerime, în care avem o splendidă definiție a curajului.

La Revue de France (1 Nov. 1924). Ocupându-se de alegerile engleze, Raymond Recouly scoate în evidență că Anglia nu poate avea un guvern stabil, atât timp cât cele trei partide azi existente nu-și modifică relațiile lor respective. R. recunoaște succesele necontestate ale lui Mac Donald în politica externă: îmbunătățirea raporturilor cu Franța, evacuarea Ruhrului, elaborarea unui proiect de arbitraj, interesarea St. Unite în politica europeană din punct de vedere economic prin acceptarea planului Dawes. Prezența socialiștilor la putere n'a făcut însă să varieze câtuși de puțin politica colonială a Angliei. Socialist cum e Mac Donald a încălțat ghețele conservatorilor ce l'au precedat, spune Recouly. Partea slabă a lui Mac Donald este atitudinea sa față de Soviete, datorită presiunii elementelor înaintate ale partidului său. Vorbind de planul Dawes, Recouly sfătuiește Franța să participe la împrumutul de 800 milioane mărci aur, piața angulară a planului Dawes, care-i va asigura vărsăminte în bani și în natură, putând astfel să scape de principalele greutăți, care nu-s de alt ordin, decât cel financiar.

SĂPTĂMÂNNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

FINANȚE

Reducerea plății muncitorilor. O încercare de câteva zile industriile mari din țară, în frunte cu industria metalurgică, de piele, forestieră etc. Conducătorii industriilor noastre, concurate de industriile străine, ce vând și mai ieftin și pe credit cu termene lungi — încercă să se conformeze sfaturilor repetate date lor de către ministrul de finanțe.

Deocamdată contractele colective se prelungesc numai pentru câte trei luni cu plăți scăzute sau menținute și în foarte puține cazuri cu plăți ușor ridicate, dela 5—10%.

Problema reducerii plăților e extrem de importantă și ori ce nervozitate fie din partea patronilor fie din aceia a muncitorilor — ne poate priciuni o serie întreagă de incurcături în producție, cu urmări ce abia pot fi prevăzute.

Suntem foarte curioși de atitudinea ce-o va lua Ministerul Muncii — ca să ne convingem de unitatea de vederi a actualului guvern în materie socială și economică.

Un nou monopol. De data asta parțial și oare cum clandestin s'a abătut asupra cetățenilor ce au de importat sau de exportat. La unele din vămile noastre s'a făcut o nouă comercializare în forma unui „Birou de vămuire, Import, Export, Transit“, proprietatea particulară a dlui Mereuță, fratele subdirectorului general dela CFR. Rostul acestui Birou este între altele să îngrijească și să înlesnească vămuirile. Și din taxele ce incassează dă și statului 25% — ca proprietarul să rămână lunar cu sume de către 300—350.000 lei. Toată nuzința noastră de-a înțelege rostul economic și obștesc al acestui nou monopol, în formă de birou — a rămas zadarnică. Poate că-l veți înțelege dvoastră d'aceia îl însemnăm aici.

Dolarii Americiei. Ni se spune că ar fi ajuns și până în Ardeal, după ce s'au instalat de-abinele în viața economică și mai ales în producția reprezentată prin organizațiile din Viena și Budapesta.

Ciudad ne pare însă numai faptul că dolarii de până acum ne-au sosit prin intermediul băncilor minoritare sau prin băncile din Budapesta.

Și astfel chestiunea poate să ne facă și pe noi să constituim o comisiune a dolarilor, care să meargă în străinătate, să ne aducă informații precise, pe care nu le putem avea dela autoritățile noastre.

Bugetul anului 1925 a fost depus pe biroul Corpurilor leguitoare de către d. Ministru al Finanțelor. Față de bugetul de 24 miliarde a anului 1924 — noul buget pe 1925 prevede la cheltuieli și venit suma egală de 31,750.000.000 lei — va să zică un spor de 7 $\frac{3}{4}$ miliarde.

Cea mai mare sumă a bugetului o consumă Ministerul Comunicațiilor: 9 $\frac{1}{2}$ miliarde apoi Ministerul de finanțe (cu lefurile etc.) 7 $\frac{1}{2}$ miliarde, Armata 4 $\frac{1}{2}$ miliarde, Instrucția 2 $\frac{1}{2}$ miliarde.

Mai interesant decât cifrele noului buget — sunt explicațiile și espunerea de motive a dlui Ministru de finanțe, care ne spune că: „în primul rând am căutat să mă ocup de CFR, în al doilea rând de Datoria publică apoi de Apărarea Națională, în al patrulea rând de instrucția publică și în al cincilea rând de Sănătatea publică. În espunerea de motive

spune apoi că „îmbunătățirea situației materiale a funcționarilor statului, trebuie să fie de aici înainte, preocuparea principală a bugetelor viitoare, până la normalizarea lefurilor.“

Dar la pagina 21 a espunerii de motive explică: „îmbunătățirea însă definitivă a situației slujbașilor nu depinde numai de îmbunătățirea lefurilor, căci oricât le-am sporii, dacă ele nu ar corespunde unei organizări bune de stat, mâine răul va apare.“

Va să zică na-ți-o frântă că ți-am dres-o. Cu cele 2 miliarde prelimitate pentru sporul de salare la 300.000 funcționari (în medie câte 550 lei lunar!) cu greu se poate aștepta până salarele vor corespunde unei „normalizări.“

Ca și chestiunea salarelor — la fel sunt „rezolvite“ prin noul buget și celelalte mari probleme culturale, sociale, economice ale statului. Peste tot cărpăceli, aminări, inseilări și măsuri de mântuială. Din întreagă construcția bugetului nu iese la iveală, că la baza lui ar fi o conștiință politică de guvernare economică. Totul se rășnește în tipicarie demodată și pare că simți că la trupina fie cărei coloane de cifre pândește astut „creditul extraordinar“ ce se va cere în cursul anului de către diferitele Ministere, care nu și-au putut prelimita nici aco-peririile nevoilor știute — ca să nu „de-sechilbreze bugetul...“

O altă notă de farză bugetară o dă faptul că și din acest buget „echilibrat“ lipsesc prelimitările plății datoriiilor interne, către industriile țării și furnizorii statului.

Cât privește producția, ce singură asigură capacitatea de plată a cetățenilor, din care se asigură „venitele“ bugetare — n'o găsim în nici un capital de buget cu sume de incurajare sau îndrumare. În schimb însă o găsim gătuată cu cifrele din impozite, vămi, taxe, monopoluri etc.

Așa e ușor să „echilibrezi“ bugete — dar e imposibil să răspunzi efectiv în fața țării și a istoriei — pentru lipsa de politică economică și socială de care suferim.

Exportul amenință să ajungă din important mijloc de valorizare și protejire a desvoltării producției — un simplu cal de bătaie, pentru și contra, în discuțiile corifeilor politicianismului nervos și pătimaș.

Ministrul de finanțe afirmă că exportul nu a scăzut. Opoziția afirmă contrariul — dar nici unii nici alții nu caută dovezi în analiza statisticilor dela vămi.

În timpul acesta de beatitudine a politicianilor în discuție:

Producătorii de porumb stau înghețați și sugrumați de creditori — cu pătuțele pline, crescătorii de vite și îngrășătorii de porci își plâng cutezanța ce-au avut-o să producă.

Și toate industriile agricole și propriu zise își restring producția după ce cu depozitele pline nu mai pot suporta greutatea dobânzilor ruinătoare.

Țara e în prag de dezastru al producției și politicianii se bat pe afirmații și negații — fantastice.

Până când mai suspoartă țara aceasta politicianismul ? !

Creditul Industrial pentru meseriașii noștri. Societatea Națională pentru creditul industrial și-a luat în programul ei de lucrări curente și împrumutarea micilor meseriași cu bani ieftini, cel mult cu 8% dobândă pe an. Deocamdată se va preciza calea, pe care, și modul, cum să se desfășure aceste împrumuturi. Cunoscând firea și caracterul de cinste, seriozitate, muncă și căutare al meseriașilor noștri, putem spune, că în acești oameni Creditul Industrial nu se va înșela. De alt fel meseriașul român stă bun pentru ori-ce probă.

Banca Națională. În săptămâna dela 1 Noembrie până la 8 Noembrie a. c. Banca Națională a pus la dispoziția pieței o sporie a creditelor de scont cu 73,676.348 — lei, care însă numai în parte provine din restabilirea stocului de bilete la o sumă, pe care o vedeam cu 2 săptămâni mai înainte figurând în situațiuni. De fapt stocul de bilete revine cu 41,703.072 — la un nivel anterior. Tot-odată mai cresc conturile curente și conturile diverse din pasivele băncii cu peste 30 milioane lei.

În săptămâna anterioară aceste conturi crescuseră cu mai mult de 100 milioane.

Observăm, că aici trebuie să fie ceva la mijloc, deoarece Banca Națională nici nu este avizată la bani străini, nici nu este dispusă a plăti dobânzile fantastice ale creditorilor de astăzi, câtă vreme ea dă banii cu 6% la scont și cu 7% la lombard.

Prin urmarea ne întrebăm noi așa simplu:

Cine sunt creditorii Băncii Naționale la pozițiile de „conturile curente“ și „conturi diverse“, care se silesc a o alimenta cu 7 miliarde bani mai ieftini decât 6—7%, punându-i și de zi tot mai multe milioane la dispoziție?

Nu știm și n'avem posibilitatea de a verifica presupunerea noastră, că din aceste 7 miliarde lei o bună parte sunt replătrile Ministerului de Finanțe, care își poate ținea mai multe conturi creditoare, dar în același timp are și mai multe conturi debitoare la Banca Națională, fără ca publicul să poată ști vreo dată din situațiile sumare, care e soldul Statului față de Banca Națională în acel complex de conturi deschise.

Dacă presupunerea noastră ar fi verosimilă, atunci nu ne-ar surprinde într-o bună zi o scădere bruscă a datoriiilor Statului printr-o simplă operație de contabilitate, după ce achitarea faptică a datoriiilor s'a făcut încă de mult.

Bugetul oficial al Statului pe exercițiul 1925. Duminecă în 23 i. c. dl ministru de finanțe a binevoit a comunica reprezentanților presei mai multe amănunte despre viitorul buget oficial.

Aflăm deci că cheltuielile sunt prevăzute în cifră egală cu veniturile, adică în sumă de 31 miliarde și trei sferturi, cu un spor la aparență de 7 miliarde $\frac{3}{4}$ față de bugetul pro 1924, dar în realitate creșterea fiind numai de 3 $\frac{1}{2}$ miliarde lei. Diferința dintre sporul real și cel aparent se explică prin faptul, că anumite cheltuieli publice erau operate de fapt și în 1924 fără să fi fost trecute în buget, ca: primele ce se plăteau la CFR, bugetul casei

muncii la CFR și al asistenței sociale și altele. Pentru o evidențiere mai bună, de astădată s'au cuprins în bugetul ordinar, producând impresia de majorare a bugetului.

În bugetul pro 1925 sunt prevăzute 2 miliarde lei pentru îmbunătățirea salariilor funcționarilor. Spre a nu provoca însă o năvală a speculanților de prețuri pe piață și a exploataților funcționarilor, ministerele vor împărți sporul de 2 miliarde în formă de suplimente lunare. Lăcomia speculanților va fi deci nevoită să se mai modereze. v. vl.

„Colegialitatea“, uniunea funcționarilor de bancă români din Cluj, reorganizată își începe activitatea sub conducerea d-lui director V. V. Bontescu. Apărarea intereselor profesionale desigur că va stimula pe toți funcționarii să-și strângă rândurile, grupându-se în jurul „Colegialității“, ca singura organizație de acest fel în Ardeal. *Inscrierile se fac zilnic între orele 10—12 la Camera de Comerț (et. I.)* Toți colegii din Ardeal sunt invitați să se înscrie. — Toată corespondența se va adresa „Colegialității“ la Camera de Comerț, Cluj.

SCHMOLL-PASTA

E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

Galoși și Șoșoni

Originali marca
TRIUNGHIU
(Treugolnik)

P E T R O G R A D

Se vând în detaliu

BUCUREȘTI, STR. DECEBAL 12
(colț cu Lupoaița)

**Grăbiți-vă să cumpărați din vreme dacă
voiți să aveți Șoșoni și Galoși solizi**

„LEBEDA“ S. A.

In Cluj, Strada la șilr N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.
CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mănarea de mori și ferestre, pentru tragerea de poveri pâpă la 12 tone, tractorul

FORDSON se află în depozit la firma **PERRY**

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de **Lei 117.000**

ÎN PALATUL SOC. „GENERALA“ din Str. Iorga 3, Cluj, S'A REDESCHIS
MAGAZINUL „COLOMBO“ IONEL ALDICA,

asortat cu cele mai fine mărfuri de coloniale, delicatessen și beuturi. Vânzare promptă și serviciul conștiincios.
Unt de lemn frances în bidoane de 1000 grame Lei 85.— ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ Vin Drăgășani, Țuică de Văleni.

CAFEA TURCEASCĂ PRIMISIMA Kg. 140.—

SPRIJINIȚI COMERȚUL ROMÂNESC!

IONEL ALDICA-COLOMBO.

ADRESA ABONATULUI:

Domnului

2239

Biblioteca Universității

Cluj

“CENTRALA”

SUROGAT DE CAFEA

in pahare á 1/6, in suluri á 1/10 și pachete á 1/4 kg. sunt cele mai renumite surogate de cafea, in condițiuni foarte avantajoase. ♦ ♦ Sprijiniți industria românească aprovizionându-vă cu acest articol introdus deja in toate gospodăriile.

„TEXTILA

Magazin de mărunți,
CLUJ, Strada Iuliu Maniu No. 8.

De vânzare in Lugoj, o casă constă din 2 camere, bucătărie, cameră pentru alimente, grajd, edificii laterale și grădină cu pomii de 1/2 jug. A se adresa la proprietarul IOSIF KIAK, Lugoj (Banat), Str. A. Vlaicu no. 2.

... a curenților filozofice germane găsiți în
Dr. PETRU ILCUȘ;
dei și personalități din pedagogia modernă
Librăria Ardealul, Cluj. Prețul 25 lei

Dr. N. POPOLIȚĂ
MEDIC OPERATOR
specialist în boli de nas, gât și urechi
Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea de păduri; cu industrializarea lemnului și finanțarea întreprinderilor similare.

Capital social lei 65,000.000

Uzine: Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea Drăganului (Poeni)

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu și

G L O R I A

bera cea mai gustoasă și renumită

Fabrica : TURDA

Deposit general : CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

BERE
URSUS

din fabrica

Czell din Cluj

este cea mai pre-dilectă beutură a publicului.

„VINEA”

S. A.

Pentru Comerțul de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tășnad